

Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

Využití vodního ekosystému v předškolním přírodovědném vzdělávání

Bakalářská práce

Anežka Brožová

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Jan Petr, Ph.D.

České Budějovice 2011

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím literatury a pramenů uvedených v seznamu citované literatury.

V Novém Městě na Moravě 25. března 2011

.....

podpis

Prohlášení

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Novém Městě na Moravě 25. března 2011

.....

podpis

Anotace

Anežka Brožová: Využití vodního ekosystému v předškolním přírodovědném vzdělávání /2011/

Environmentální a přírodovědná výchova je důležitou složkou výchovy, vzdělání každého jedince. Této problematice se věnuje vzdělání a výchova v mateřské škole. Děti se seznamují s různými vodními ekosystémy, podobami vody, koloběhem vody v přírodě, významem vody pro život. Pozorují živočichy ve vodě i kolem ní. Různé aktivity jsou založeny na prožitkovém učení, pozorování; přináší porozumění jevům a vztahu k přírodě, její ochraně.

Cílem práce je nalezení a ověření vhodných metod a forem práce v oblasti přírodovědné a environmentální výchovy realizované v mateřské škole.

Abstract

Anežka Brožová: Utilization of water ecosystem in preschool natural science education /2011/

Environmental and natural science education is important part of education of every individual. This issue takes part in education and upbringing in kindergarten. Children are getting to know to different water ecosystems, water states, circulation of water in nature, importance of water for life; they observe animals in water and around. Different activities are based on experience learning, observing; bring understanding to effects and relation to nature and its protection.

The aim of the thesis is to find and to prove suitable methods and forms of work in natural science and environmental education realized in kindergarten.

Obsah

1	Úvod.....	8
2	Literární přehled	9
2.1	Environmentální výchova v mateřské škole.....	9
2.2	Formy a metody práce s dětmi	11
2.3	Přírodní poměry.....	13
3	Metodika	14
4	Vzdělávací projekt „Putování se Žabkou Žabkou“	15
4.1	Základní charakteristika a záměr celku	15
4.2	Pomůcky.....	16
4.3	Praktická část.....	16
4.3.1	Ekosystém rybník aneb Už jsem na světě	16
4.3.2	Ekosystém řeky aneb Žabka Žabka jde do světa	22
4.3.3	Studánka	29
5	Výzkum znalostí dětí o vodním prostředí.....	35
5.1	Před realizací projektu.....	35
5.2	Během realizace projektu	36
6	Diskuze	39
7	Závěr	41
8	Literatura.....	42
9	Přílohy.....	46

Jen mít oči k vidění,
uvidět, co každý z lidí nevidí a neuvidí.
Vidět, že si slunce češe zrána zlatý vlas,
vidět, že má sedmikráska vskutku sedm krás,
a že voda, ať už plyne, ať si leží v kalužině,
tak se leskne ve své kráse,
že až ohni podobá se.

Jen mít uši k slyšení,
slyšet hlasy sebetišší, které každý neuslyší.
Slyšet přejít zlatohlávka přes růžový list,
slyšet, kterak cinkla vážka v řeky ametyst,
v modřínovém háji slyšet tikat modřinky:
tik tik tiše tikají jako hodinky.

/Jan Čarek/

Poděkování

Děkuji vedoucímu mé bakalářské práce panu Mgr. Janu Petrovi, Ph.D., za odborné vedení a pomoc při psaní bakalářské práce.

Velké díky patří rodičům, dětem, kolegům v mé Mateřské škole Nová Ves u Nového Města na Moravě za vlídnost, podporu a pochopení při praktické realizaci této bakalářské práce.

Děkuji mému kamarádovi, dětem, rodině, kteří mi pomohli splnit můj životní cíl.

1 Úvod

K tvorbě bakalářské práce byla autorka inspirována vzpomínkami na dětství a citovým vztahem k Chráněné krajinné oblasti Žďárské vrchy. V konkrétním geografickém prostoru Nová Ves u Nového Města na Moravě didakticky zpracovává pro využití v přírodovědném předškolním vzdělávání vodní ekosystémy

Cílem této bakalářské práce je hledat a ověřovat v praxi vhodné metody a formy práce v oblasti přírodovědné a environmentální výchovy, realizované s využitím vodního ekosystému a jeho charakteristik.

Práce je členěna na teoretickou část, výzkum a praktickou část.

Teoretická část se zabývá vhodnými metodami a formami předškolního vzdělávání, které jsou využitelné v environmentální výchově

Praktická část práce je zpracována do celoročního projektu s postupnou realizací v časových obdobích týden či po jednotlivých dnech. Projekt nese název „Putování s Žabkou Žabkou“. „A zase bylo všechno tak, jak řekli rodiče. Žabky i všem pulcům narostly nožky a všechno, co pořádná žabka musí mít. A zmizel jim ocásek. Rodiče je učili básničky a písničky, učili je kvákat a skákat, předpovídat počasí, sbírat rosu, a všechno bylo, jak má být. Žabky a žabáčky je ale třeba i vychovávat! Maminka Žaraba a tatínek Žarabák je vychovávali s láskou a nenápadně, aby to nikomu nelezlo na nervy. Také s troškou legrace. A vždy v žabovštině, aby se jakseptří naučili mateřskou a otcovskou řeč.“ (Gálová, 2007, str. 6)

Bakalářskou práci mohou využít i další pedagogové při své vzdělávací činnosti v předškolním vzdělávání a lidé, kteří mají rádi přírodu a umějí jí naslouchat.

2 Literární přehled

2.1 Environmentální výchova v mateřské škole

Základním cílem environmentální výchovy v České republice je naučit další generaci dovednostem a znalostem o vztazích člověka a prostředí, o vývoji a problémech současné civilizace, o možnostech a způsobech jejich řešení. Zároveň musí zdůrazňovat souvislosti mezi poznatky a domýšlet možné důsledky jednání a chování ve vztahu k životnímu prostředí. Záměrem je působit na utváření názorů, postojů, životních hodnot, životního stylu, rozvíjet úctu k živé a neživé přírodě, motivovat děti a mládež k aktivnímu zapojení do ochrany a péče o naše životní prostředí.

Výchova dětí předškolního věku je především úkolem rodiny. Rozvoj dítěte je významně ovlivňován kvalitou prostředí, v němž vyrůstá a řadou dalších faktorů, například působením dětské literatury, masmédií nebo různými vzdělávacími aktivitami řady institucí – samotné mateřské školy, centra ekologické výchovy apod.

Důležitým úkolem předškolního vzdělávání je vytvářet předpoklady pro další vzdělávání, podporovat individuální rozvoj dětí, včetně dětí se specifickými vzdělávacími potřebami. Vzdělávací obsah je v rámci vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání, uspořádán do pěti vzdělávacích oblastí - biologické, psychologické, interpersonální, sociálně -- kulturní a environmentální. Tyto oblasti jsou nazývány takto:

Dítě a jeho tělo

Dítě a jeho psychika

Dítě a ten druhý

Dítě a společnost

Dítě a svět

Stěžejní oblastí pro environmentální výchovu je oblast Dítě a svět. Zde se uvádí, že záměrem vzdělávacího úsilí pedagoga v oblasti životního prostředí je založit u dítěte elementární podvědomí o okolním světě a jeho dění, o vlivu člověka na životní prostředí počínaje nejbližším okolím a konče globálními problémy celosvětového dosahu a vytvořit elementární základy pro otevřený a odpovědný postoj dítěte k životnímu prostředí. Tuto oblast rozvíjí ve svých publikacích Bartos (2006) a Javna (1991), kteří vhodnou formou pro děti předškolního věku poukazují na problematiku životního prostředí na globální úrovni i v prostředí našich domácností.

Pedagog u dítěte podporuje

- **Seznamování s místem a prostředím, ve kterém dítě žije, vytváření pozitivního vztahu k němu**
- **Vytváření elementárního povědomí o širším přírodním, kulturním i technickém prostředí, o jejich rozmanitosti, vývoji a neustálých proměnách**
- **Pochopení, že změny způsobené lidskou činností mohou prostředí chránit a zlepšovat, ale také poškozovat a ničit.**
- **Osvojení si poznatků a dovedností potřebných k vykonávání jednoduchých činností v péči o okolí při spoluvytváření zdravého a bezpečného prostředí a ochraně dítěte před jeho nebezpečnými vlivy**
- **Rozvoj úcty k životu ve všech jeho formách**
- **Rozvoj schopnosti přizpůsobovat se podmínkám vnějšího prostředí i jeho změnám**
- **Povědomí o vlastní sounáležitosti se světem, s živou a neživou přírodou (Kolektiv, 2004b)**

Děti se seznamují s přírodou hlavně při vycházkách, kde přicházejí do bezprostředního styku se zvířaty, rostlinami. Je také vhodné zajišťovat exkurze, besedy například s rybářem, pracovníky čistírny vod. Realizovat výlety dětí s rodiči do přírody za poznáním jejich okolí, bydliště.

V činnostech musí dítě nalézt zálibení, má být pro něj neobvyklé a zábavné. Dítě potřebuje kontakt s přírodou, aby pochopilo přírodní jevy. Nezbytné jsou poznatky s citovými a smyslovými prožitky. Pochopením environmentální výchovy v předškolním věku se zabývá Jančaříková (2010), druhá část knihy pak předkládá praktické činnosti, aktivity k danému tématu. Metodické materiály vydané ekologickými centry (Kolektiv, 1996; Kolektiv, 2004a, Kolektiv, 2006; Hronešová 2007; Ponížilová 2008; Kolektiv, 2010) jsou velice přínosné pro environmentální výchovu, bohužel dost těžko dostupné. Metodické listy a jejich aktualizací doplňky slouží jako návrhy aktivit využitelné k činnostem s vodou. (Kolektiv, 2010, Příkrylová 2006; Holubcová 2000)

Publikace zabývající se daným tématem na úrovni školního vzdělávání (Hanel, Lišková 2003; Altman, Lišková, 1979; Schubert, Lellák 1973, Štěrba 1986) obsahují velké

množství obrazového materiálu - nákresů hmyzu vodních biotopů., hydrobiologickou exkurzí, přípravou, vybavením, pomůckami apod. Mohou být také vhodnou pomůckou pro vyučující v mateřské škole, Stuchlíková (2010) a Papáček (2010) se zabývají problematikou přírodovědného vzdělávání v kontextu současného trendu – badatelsky orientovaného vyučování. Aktuální práce zkoumající problematiku využívání přírodnin v primárním vzdělávání publikoval např. Petr (2010).

Protože jsou v této práci využívány i regionální prvky, lze využít i některé regionálně zaměřené studie zaměřené na přírodní podmínky, faunu nebo flóru oblasti. Např. významné živočichy v Chráněné krajinné oblasti Žďárské vrchy uvádí Mückstein, Čejka (2005), Holuša, Mückstein (2007) apod.

2.2 Formy a metody práce s dětmi

Předškolní vzdělávání se přizpůsobuje vývojovým, fyziologickým, kognitivním, sociálním a emocionálním potřebám dětí. Vzdělávací prostředí má být pro dítě podnětné, vstřícné, zajímavé, obsahově bohaté, v němž se dítě cítí bezpečně, radostně, spokojeně, kde má možnost seberealizace a může se zaměstnávat přirozeným dětským způsobem. Metoda znamená cestu k něčemu. V předškolním vzdělávání slouží k naplnění cíle, záměru k získávání očekávaného výstupu. (Svobodová, 2007)

Vhodnými metodami jsou ty, které jsou založeny na přímých zážitcích dítěte, podporují dětskou zvědavost, potřebu objevovat, podněcují radost z učení, poznávat nové, získávat zkušenosti, které vedou k dalším dovednostem. Nejsilnější prožitky vznikají při aktivní činnosti (pozorování zvířat, rostlin). Další možností působení na dítě je vzor dospělého. Dítě je odkázané na dospělého, neboť nechápe zákonitosti světa. Tato osoba se mu stává vzorem a příkladem k tomu, jak se chovat k osobám, věcem, k přírodě (Svobodová, 2010).

Mezi další vhodné metody řadíme ty, které jsou založeny na komunikaci (četba pohádek, vyprávění, řešení problému, popis obrázků, vyhledávání informací v encyklopediích). Za velmi důležitý je považován dialog s využitím otázek typu „proč?“, „jak?“, „co by se stalo kdyby?“. V diskuzi se učitel seznamuje s názory a zkušenostmi dětí. Těmito metodami se zabývá ve své publikaci Petty (2002). V předškolním věku se jedná o diskusní nebo komunitní kruh. Dítě se učí naslouchat, dochází k utváření názorů, diskuze rozvíjí empatii, jsou cenné pro vzájemné poznání.

Metody založené na tvoření jsou důležitou součástí předškolního vzdělávání. Výsledek je méně důležitý než činnost sama (hry se sněhem, tvoření z papíru, přírodnin,

hudební a taneční tvorba, výtvarná tvorba). Myšlení dětí v předškolním věku je konkrétní, k rozvoji potřebuje dítě manipulovat s předměty a materiály, experimentovat a zkoumat (experimenty s vodou, rostlinami, kreslícím materiálem). (Kotrba, Lacina, 2007)

Dítě žije v magickém světě, kde věci ožívají a zvířátka mluví lidskou řečí, můžeme pracovat s dramatickými metodami, improvizací. „Práce s příběhem navíc naprosto přirozeně vytváří podmínky nejen pro celistvost učení, ale současně i pro jistou vyváženost činností spontánních a řízených, činností statických a dynamických, verbálních a neverbálních, činností obtížných s činnostmi méně zatěžujícími, soustředěných a uvolněných, činností individuálních a skupinových, činností z různých oblastí (od poznávacích přes pohybové, umělecké, pracovní až k sociálním), činností předem připravených a improvizovaných.“ (Svobodová, 2010, str. 133)

Prvotní a základní je hra, která se promítá do všech výchovných činností, pomocí níž dítě proniká do znalostí o životě lidí, práci, vzájemných vztazích a vztahu k přírodě. Vytváří prostor pro učení.

Hry podle činnosti

- Pohybové hry – honičky, překonávání překážek, řízené pohybové hry
- Konstruktivní hry (se stavebnicemi, vodou...)
- Společenské hry (pexeso, hádanky)
- Didaktické (smyslové, tvořivé)

V předškolním vzdělávání se zabývá pohybovými činnostmi Dvořáková (2009), hrou Koťátková (2005); Budínská (1994); Wilkesová (1999); Zapletal (1995)

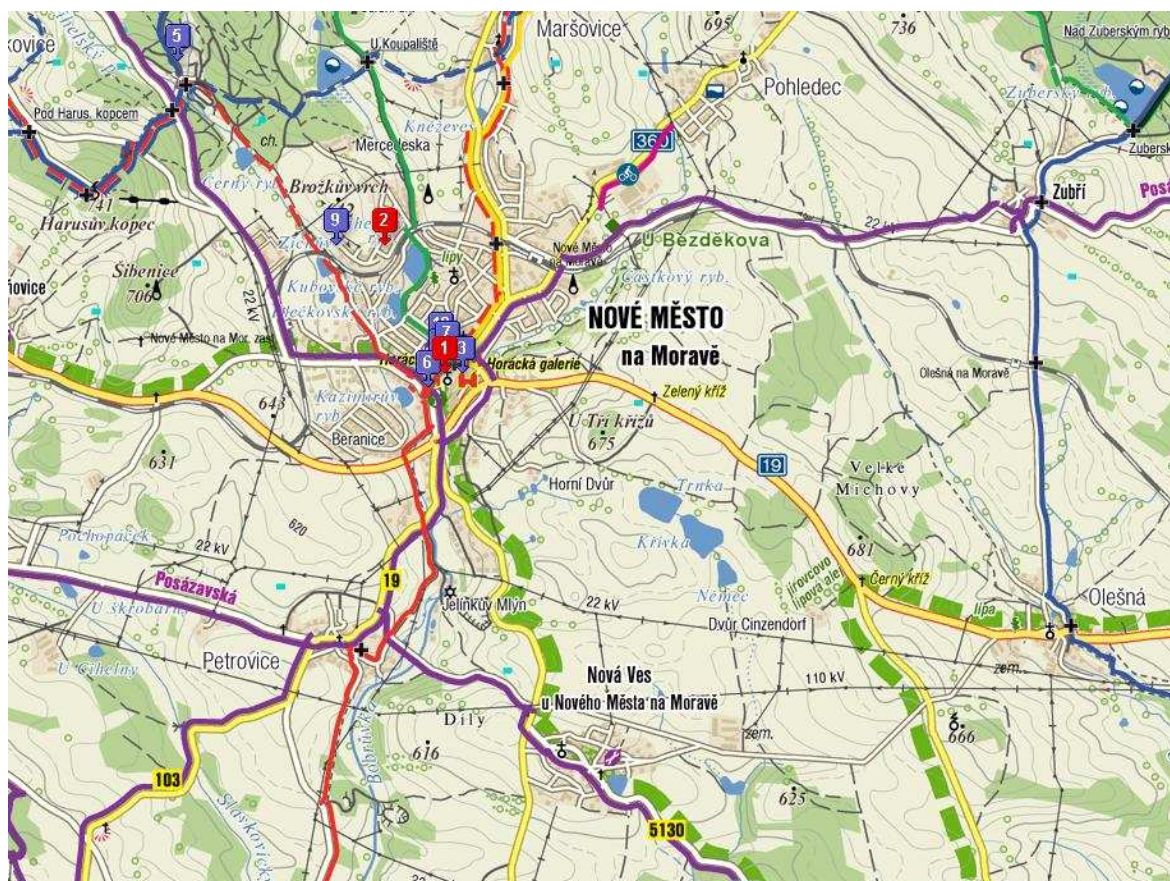
Děti se seznamují s přírodou hlavně při vycházkách, kde přicházejí do bezprostředního styku se zvířaty, rostlinami. (Čeřovský, Záveský 1989). Je také vhodné zajišťovat exkurze, besedy například s rybářem, pracovníky čistírny vod. Realizovat výlety dětí s rodiči do přírody za poznáním svého okolí, bydliště. (Luňák, 1997)

2.3 Přírodní poměry

Práce o využití vodního ekosystému v předškolním přírodovědném vzdělávání je zaměřena na oblast Českomoravské vrchoviny, konkrétně okolí Nové Vsi u Nového Města na Moravě. Žďárskými vrchy prochází hlavní evropské rozvodí Černého a Severního moře. Pramení zde několik řek – Svatka, Sázava, Oslava, Doubrava, Chrudimka. Nová Ves u Nového Města na Moravě se nachází v kraji Vysočina, v okrese Žďár nad Sázavou, CHKO Žďárské vrchy. Leží 3 km od Nového Města na Moravě, v okrsku Novoměstské pahorkatiny. Pahorkatina je pokryta především poli, loukami, smrkovými porosty s borovicí (Nenadál, 2000). Klimaticky patří k chladnějším, vlhčím a značně větrným územím. Průměrná roční teplota se pohybuje okolo 6,8°C. Vegetační období trvá 200 dnů. Vesnice je v nadmořské výšce 615 m. Hydrologicky území náleží do povodí Svatky, vlastní lokalita se nachází v drobném povodí Bobrůvky nad Bezděčkou. V katastru leží rybník Obecník, rybník Pod červinkami. Územím protéká potok Zátoka, který se vlévá u Radešínské Svatky do řeky Bobrůvky. V lese Machovci vyvěrá ze země pramen vody. Životní prostředí oblasti je poměrně zachovalé.

Obr. č. 1 - Mapa zájmového území

(<http://www.zdarskevrchy.ochranaprirody.cz/index.php?cmd=page&id=1120>)

3 Metodika

Prvním krokem k psaní této práce byl sběr dat. Nejprve byly navštíveny knihovny v Novém Městě na Moravě, Žďáru nad Sázavou, Obecním úřadu Nová Ves u Nového Města na Moravě, muzea, ekologické centrum Ostrůvek ve Velkém Meziříčí, CHKO Žďárské vrchy. Bylo nutné nastudovat literaturu, která se zabývá vodou, vodními ekosystémy a jiné tématicky vhodné písemnosti. Bylo též využito internetových stránek. Námětem k projektu se pak stala dětská kniha, ze které byl vypracován vzdělávací projekt pod názvem „Putování s Žabkou Žabkou“. Následovalo vytřídění a porovnání zdrojů informací. Po prostudování Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání (Kolektiv, 2004), hlavně oblasti Dítě a svět, byly vybrány konkrétní aktivity pro děti v předškolním věku. Aktivity mají děti obohatit, děti si mají odnést nové poznatky pro život.

Dalším krokem v přípravě práce bylo vytipování vhodných lokalit pro praktickou práci v terénu. Vesnice, kde je mateřská škola, leží v místě s několika rybníky, potoky a řekou Bobrůvkou. Vše bylo nutné přizpůsobit mladším dětem, neboť ve třídě jsou v tomto školním roce pouze 4 předškoláci. Na pozorování a praktické činnosti byl vybrán rybník blízko školy asi 10 minut pěší chůze a les se studánkou a řekou, který je vzdálen od školy cca 20 minut.

Na podzim je projekt doplněn o besedu s rybářem o rybách. Na to navazuje výlov rybníku v Petrovicích. V zimě byla dojednána exkurze mateřské školy do čistírny odpadních vod, která je na toku řeky Bobrůvky. Ta se následně uskutečnila na počátku jara. Jaro děti z mateřské školy spolu s pedagogy a rodiči přivítaly otvíráním vodního mlýnku v Novém Městě na Moravě v Horáckém muzeu. Spolu s rodiči byla realizována i vycházka z Nového Města na Moravě po březích toku řeky Bobrůvky. Akce si vyžádala přepravu autobusem, která umožnila dětem celou akci fyzicky zvládnout. Projekt bude ukončen v červnu zahradní slavností.

4 Vzdělávací projekt „Putování se Žabkou Žabetkou“

4.1 Základní charakteristika a záměr celku

Každého člověka ovlivní dětství, okamžiky, jenž se zdají bezvýznamné, nás mohou někdy nasměrovat pro další vývoj v životě.

Kniha s názvem Žabka Žabetka (Gálová 2007), kterou autorka věnovala malým dětem, vypráví o příhodách Žabetky, jež šla do světa na zkušenou. Kniha se stala námětem k projektu. Cílem je přivést děti k tomu, aby si uvědomily, že vše živé je závislé na vodě, jak je voda pro nás vzácná.

Dílčí vzdělávací cíle

Nejlepší inspirací se stala samotná práce s dětmi. Projekt je obohacen o jejich originální myšlení. Putování se Žabkou Žabetkou je rozděleno do tří částí.

První část

Rybník - je o tom, jak se z pulce stala žabka a o dalších živočiších, kteří žijí ve vodě, rostlinách na březích.

Další dvě části

Řeka a studánka - nás uvádí do problému, který se týká čistoty vod, šetření, využívání a podoby vody. Má přivést děti k uvědomění si sebe sama nejen jako součásti lidského společenství, ale i přírody. Cílem je rozvíjet citlivý vztah k přírodě, vést k seberealizaci, komunikaci, tvořivosti.

Délka realizace, období

Projekt je nejvhodnější realizovat průběžně od září do června. Některé aktivity, například vycházky do okolí mateřské školy, exkurze, pěší výlety je vhodné zařadit do letních měsíců vzhledem k přírodním poměrům Vysočiny.

Nabídka činností

Nejvhodnějšími se jeví aktivity venku, pozorování, pokusy, tvořivé hry s přírodním materiálem, výtvarné činnosti, smyslové hry, dramatické hry, didaktické, pohybové hry, řízené diskuse, hudební činnosti, literární činnosti.

4.2 Pomůcky

Vydat se na průzkum, pozorování děti zajímá. Je potřebné si vzít do batohu pití, pláštěnku, pohodlné oblečení, hlavně holínky a čepici – kšiltovku proti slunci. Pro práci ve vodě je důležitá rybářská síťka, cedník, sběrná sklenice, lupy, provázky, kukátko pod vodu, kbelík, malé igelitové sáčky se „zipem“, pinzeta. Pro paní učitelku je důležitý do kapsy kapesní nožík, fotoaparát, klíč k určování vodních živočichů.

Při pobytu ve třídě jsou vhodné nasbírané přírodniny, neživé přírodniny (kamínky, oblázky, písek), sádra, dětská vanička, tácky, kelímky, brčka, špachtle, knihy a encyklopedie, výtvarné pomůcky.

Děti a rodiče byli vyzváni, aby do školky přinášeli své zajímavé objevy, přírodniny, které najdou a chtějí se o ně podělit s ostatními dětmi.

4.3 Praktická část

4.3.1 Ekosystém rybník aneb Už jsem na světě

Cíl - Seznámit se s životem v rybníku a na březích pomocí pozorování, experimentů, praktických činností

Podzimní aktivity

Doba trvání: 1 měsíc (období září, října – aktivity neprobíhají každý den)

Literatura

V populárně naučné literatuře nebo encyklopediích (Kolektiv, 1997) se dětem může přečíst o zajímavostech ze života žab, ukázat druhy a jejich fotografie.

První den

Projekt začíná v asociačním kruhu. Každé dítě říká, co jej napadne: „Když se řekne voda, napadne mě...“ Paní učitelka zaznamenává všechny nápady dětí na papír.

Motivace - Četba 1. části příběhu „Žabka Žabetka“ (Příloha I.)

Ranní cvičení

Pohybová improvizace „Žabí vajíčko, pulec, žába“

Lanem vymezíme prostor „rybník“, děti jsou v dřepu, u břehu

- žabí vajíčka, čekají na zvukový signál, (1x ťuknutí na trianl)
- proměna v pulce (2x ťuknutí na trianl) - plížení doprostřed rybníku
- proměna v žábu (3x ťuknutí na trianl) - výskoky z rybníku na souš

Druhý den

Lov a pozorování

U rybníku jsou děti seznámeny s podstatou práce v terénu, s nastávající činností - lovením vodních živočichů v našem rybníku a následnou starostí o ně, aby bylo možné je pozorovat a poznávat podle klíče k určování vodních bezobratlých živočichů. (např. Hanel, Lišková, 2003).

Společně s dětmi pedagog stanovuje pravidla, jež je nutné dodržovat při lovení:

- musíme si navzájem pomáhat, pozor, aby někdo nespadol do vody
- žádnému živočichovi se nesmí ublížit, co se uloví, dát se sítkou do kbelíku
- bereme zřetel na chráněné živočichy, které nelovíme (např. obojživelníci)
- pomůcky si půjčovat a zároveň je hlídat
- v přírodě se nic nerozděluje na ošklivé nebo hezké, vše má své místo i užitek

Po lovení následuje hra – práce s lupou

Hastrmánek (pedagog) vytáhne z hrníčku zvonek. Děti pobíhají kolem. Na zazvonění vytáhne mašličky z kapsy – např. 3 mašličky, děti vytvoří skupiny po třech - pozdraví se jako kapři (otvírají ústa). Na závěr děti ve dvojicích dostanou lupu. Hastrmánek dětem vysvětlí používání lupy. Děti chodí ve dvojicích kolem hastrmánka a pozorují vše, co je upoutá. Brouci, trávy, voda, zem. Děti určují barvu, velikost, vlastnosti.

Třetí den

Nalovené exempláře děti pozorují v lahvích v mateřské škole. Při pobytu venku je odnesou zpět do rybníka.

Čtvrtý den

Žabí školka

Cíl - Seznámit děti s různými druhy žab, artikulační cvičení mluvidel: „U rybníku se večer sešlo v žabí školce mnoho žabek a pěkně si vyzpěvovaly pro radost.“ Rozdělíme žabky do 4 skupin, dle obrázků:

skupina zpívá jako ropuchy - kró, kró, kró

skupina zpívá jako blatnice - kdo, kdo, kdo

skupina zpívá jako rosničky - kre, kre, kre

skupina zpívá jako kuňky - hu , hu, hu

Každá skupina si vymaluje dle předlohy na obrázku žábu. Obrázky se zataví do fólie a poslouží k další aktivitě na školní zahradě. (Příloha XV)

Pátý den

Co to zvoní?

Cíl - Seznámit s písní, rozvíjet pohybové a fantazijní ztvárnění písně, využívat rytmicko-melodické nástroje.

Na zemi v tělocvičně (za příznivého počasí venku v přírodě) vytvoříme z lana rybníček. Děti se rozmístí volně v jeho prostoru. První skupinka dětí sedí na patách se zvonečky, rolničkami. Druhá skupinka dětí má v ruce stuhy.

1. sloka: děti hrají v sedu na patách na zvonečky a rolničky v rytmu písně všude kolem sebe, pak přejdou ze sedu na patách do stoje

2. sloka: při zpěvu druhé sloky se do pohybu dají děti se stuhami, ztvárňují pohyb vlnky na rybníčku. Každá „vlnka“ si najde svůj „zvoneček“ a pobíhají ve dvojici. (Příloha XV)

Šestý den

Beseda s rybářem aneb kdo žije v našem rybníku?

Cíl - Seznámit se s povoláním rybáře, jak jsou živočichové přizpůsobeni k životu ve vodě, živočichové a rostliny v rybníku.

Rybář děti v terénu na břehu rybníku seznamuje s rybářským nářadím – pruty, čeřen, podběrák, síť, rybářský lístek, metr, oblečení. V encyklopedii děti s rybářem hledají ryby, poznávají je podle stavby těla.

Informace od rybáře dětem a pro pedagogy

Ryby stráví celý život ve vodě. Jsou k životu ve vodě dokonale přizpůsobené svým tělem. Některé žijí ve stojatých vodách a jejich tělo bývá vysoké a ploché, ryby v tekoucích vodách mají tělo spíš kruhovitěho průřezu, a ryby, které žijí při dně vodních nádrží a toků, mívají tělo zploštělé a také spodní ústa s hmatovými vousky na hledání potravy v bahnitěm dně.

Aktivita s rybářem

Kimova hra

Na louce u rybníka rozloženy předměty, které rybář dětem předváděl. Zakryje je šátkem, děti hádají, co je pod šátkem.

Pohybová hra

„Rybičky, rybičky lovte se,“ děti jako rybičky jsou na jedné straně louky, rybář na druhé straně. Po odříkání říkadla: „Zatahuje síť“ vybíhá naproti rybičkám a snaží se je ulovit. Koho uloví, stane se také rybářem, a hra se opakuje.

Rybaření

Rybář dětem předvádí nahazování rybářského prutu. Každý si jej může chvíli podržet. Děti pozorují kapra, jak dýchá žábry, čím je pokryto tělo. Rybář děti zve na podzimní výlov, ale také upozorňuje děti, proč v zimě musí pro ryby dělat díry do ledu. (Beránková 2007)

Sedmý den

Výtvarná dílna

Na veliký formát balicího papíru si děti nakreslí rybník vodovými barvami. Každé dítě si ozdobí svoji rybu, vystřihne a nalepí do rybníku. Je použito prstových barev, kombinované techniky.

Osmý den

Pokus č. 1

„Proč rostou ve vodě rostliny, jaký mají význam pro ryby?“

Velkou sklenici naplníme vodou z vodovodu a musíme počkat asi hodinu. Voda se ohřeje na pokojovou teplotu. Pak do sklenice vložíme vodní rostliny. Sklenici postavíme na světlo a pozorujeme. Za dva dny se začínají kolem rostlin dělat bublinky plynu, tvořené kyslíkem, který právě potřebují ryby a vodní živočichové.

Pohybová hra

„Rybí honička“ – jedno dítě honí, aby se před ním děti zachránily, musí udělat dřep a říci název ryby.

Devátý den

Osídlování rybníku

Po naplnění vypuštěného rybníka ožívá vodní prostředí velmi rychle. Děti osidlují rybník obrázky. Na arch papíru s nakresleným rybníkem děti nalepují obrázky živočichů a rostlin vystříhaných z metodických listů. Následně je kolorují. (Příloha XV)

Jarní aktivity

Doba trvání: 3 měsíce (období březen - červen – aktivity neprobíhají každý den, v návaznosti na počasí a klima ve třídě)

První den

Hrou poznáváme rostliny a živočichy ve vodě

Ve třídě je terapeutický bazén, ve kterém ukryjeme obrázky zvířat a rostlin.

Děti se „ponořují“ pod hladinu a vytahují skládané vodní květy z papíru. Jsou to „kouzelné vodní květy“ (pedagog složí květy), které dostala Žabka Žabetka. Skupina dětí připraví vanu s vodou. Jednotlivé květy pokládáme na vodu. Květ se na vodě otevře. Uvnitř květu je obrázek rostliny nebo zvířete žijícího ve vodě nebo u vody (divoká kachna, labuť, rak, leknín, rákos, vrba, olše).

Ke každému obrázku je přiložený úkol, který děti pomáhají Žabce Žabetce splnit.

Pozorováním na rybníku spolu s pedagogem zjišťují, jak se liší kachna od kačera, kolik samečků plave na rybníku, čím jsou pokryti vodní ptáci, hledají odpovědi na otázky, proč se neutopí kachna, ale slepice ano, proč mají kachny blánu mezi prsty.

Pedagog dětem zadává úkol poznat, který strom je vrba jíva a který je olše. Oba stromy rostou na hrázi rybníka.

Druhý den

Pokus č. 2

S větvíčkou vrby

Do jedné sklenice s vodou se vloží proutek vrby, do druhé sklenice pouze proutek bez vody. Děti v průběhu 2 týdnů pozorují stav proutků. Proutek s kořínky poté děti vysazují na břehu rybníka.

Výtvarné hrátky

Třetí – čtvrtý den

Děti za pomoci pedagoga batikují na modro látku, kterou využijí pro další hry.

Látkou děti pohybují nahoru dolů, čímž tvoří vlnky na rybníku.

Z přírodnin donesených od rybníka na podzim (větvíčky, proutky, peříčka, kamínky) a z obarvené látky děti s pedagogem sestavují rybník (kolektivní práce).

Pátý den

Děti u potoka hladí hladinu vody vrbovým prutem, a tuto činnost následně využijí při hře s barvou ve třídě.

Šestý den

Prutem namočeným v bretonové barvě hladí povrch vlhkého balicího papíru. Dokreslují pak tuší vodní živočichy.

Sedmý den

Sítinu nalezenou u rybníka děti za pomoci pedagoga zaplétají, ohýbají a vytváří různé předměty, těmito výrobky ozvláštňují strom vrby jívy - land-art.

Doplňující aktivitou venku je výroba písťalky z vrbového proutku, pomlázky pedagogem.

Pro pozdější využití venku pedagog s dětmi uřízne několik stébel rákosu.

Osmý den

Pokus č. 3

Vodovod

Ze stébla rákosu pedagog naučí děti v koupelně mateřské školy udělat „vodovod“. Předvede, jak dutým stéblem může protékat voda. Horní konec mírně nakloněného stébla přiloží k vodovodnímu kohoutku – voda pak protéká stéblem.

4.3.2 Ekosystém řeky aneb Žabka Žabetka jde do světa

Cíl - Seznámit děti s ekosystémem řeky, jakým způsobem lidé využívají vlastností vody, cesta vody k lidem

Podzimní aktivity

Doba trvání - 2 týdny (období říjen, listopad – aktivity neprobíhají každý den)

Motivace - Ve škole se Žabce Žabetce nelíbí, prosí maminku Žarabu a tatínka Žarabáka, aby svolili a mohla jít do světa na zkušenou - četba na pokračování (Gálová, 2007, příloha II).

Děti dosud znají pouze první část příběhu, s dalšími částmi se seznamují průběžně. Tento způsob práce dává dětem příležitost samostatně domýšlet, dotvářet a rozvíjet děj nebo reagovat na moment překvapení. Příběh nastoluje situace, na které děti musí rychle reagovat.

Právě touha dětí dozvědět se, jak to bylo dál, bývá silným motivačním činitelem. Dotváření příběhu dává dětem možnost rozvoje tvořivosti, fantazie s využitím emocionálních zážitků.

Hlavním cílem je dovést děti k hlubšímu pochopení příběhu a skrze něj i k lepšímu porozumění sobě samým a světu, který je obklopuje.

Děti se seznamují s příběhem v několika částech. První část bude ke společným dramatickým činnostem, další části na sebe budou postupně navazovat podle potřeby dětí a situace ve třídě.

Cíl - Prostřednictvím hlavní hrdinky se děti vcítit do situace, když je někdo sám, opuštěný

Pochopit rčení: „Den je vždy takový, jaký si ho uděláme!“

„Když dárek někomu dáš, taky z toho radost máš!“

Přemýšlet o hodnotách v lidském životě.

Pozorovat změny počasí v přírodě.

První den

Když někomu dárek dáš, taky radost z toho máš

Četba 2. části příběhu „Žabka Žabetka“ (Příloha IV)

Levá, pravá sem a tam

- a) děti běhají po prostoru třídy v rytmu dřevěných tyček. Na silný úder se zastaví, udělají dřep. Cvičí v rytmu, protahují se – ranní vstávání se žabkou.
- b) po třídě jsou rozházené kruhy na cvičení, v rytmu říkadla děti skákají do kruhů, jednotlivě.

Na určenou barvu reagují a hledají barevný domeček. Obyvatelé se v něm pozdraví, pohladí, usmějí, podrbou záda, polechtají – jak to má každý rád, když ráno vstává.

Druhý den

Co se stalo?

Učitelka krátkou říkankou uvede děti do příběhu.

„Levá pravá a teď zpátky, musím rychle k Žabetce do pohádky!“

Děti sedí v kruhu, učitelka vypráví příběh dětem - jak Žabetka vzpomínala na svoji maminku, tatínka, sestřičky a litovala, litovala... Čeho litovala žabka? Když je někdo sám, opuštěný, jak se asi cítí? Kdo už zůstal doma bez maminky? Jaké měl pocity? Jaké to bylo při setkání?

V této části pedagog nechává prostor pro rozhovor s dětmi.

Společně s dětmi dovypráví a dohraje příběh.

Třetí den

Dárek

Možná by se udělalo lépe žabce, kdyby našla barevný modrý korálek.

Děti hledají korálky po třídě, které pak navlékají. Bylo by dobré odstranit smutek dárkem od dětí.

Učitelka přebírá roli žabky, děkuje radostně dětem, že jí potěšily srdíčko, neboť si už myslěla, že bude pršet z jejích očí.

Čtvrtý den

Ztracené korále

Závěrečná hra. Učitelka ukryvá korále ve třídě. Jejich počet je shodný s počtem dětí. Děti jsou mimo třídu a čekají na povel. Kdo korále uvidí, beze slov si je dá na krk,

posadí se do kruhu a sleduje hledající kamarády a čeká, až všichni korále najdou. Potom si je vzájemně kamarádi vymění.

„Když dárek někomu dáš, taky z toho radost máš.“

Učitelka má seskupeny děti na koberci a úvodním říkadlem vítá děti v příběhu.

“Levá, pravá sem a zpátky, rychle Žabce do pohádky! Děti, zahrajeme si, jak to bylo s těmi mraky Kvakuláky.“

Hra v roli

Mrak Kvakulák – tmavé pruhy látek – skupina dětí s nimi předvádí, jak se honí po obloze (hudební doprovod). Na úder do bubínku (krupobití) se děti spojí v jeden veliký mrak Kvakulák. Druhá skupina dětí - bílé pruhy látek – představují vítr, který rozfoukává mrak Kvakulák – zaháněná.

Po akci filozofování:

„Co by se stalo, kdyby žabka nedokázala poprosit?“

„Co by se stalo, kdyby nebyl vítr?“

„Co by se stalo, kdyby vítr nerozfoukal mraky Kvakuláky?“

Pátý den

Hra s kamínky

Děti sedí v kruhu. Učitelka dětem nabídne dva oblázky. Na znamení jednotlivě děti ťukají s oblázky – začíná pršet. Na určené znamení se ťukání zesiluje a zeslabuje. Déšť ustává – koho učitelka pohladí, přestane ťukat.

Děti si společně zazpívají písně, které obsahují slova na téma déšť.

„Levá, pravá sem a zpátky, honem k Žabce do pohádky!“

Jenže, ono to s tím deštěm nebylo tak jednoduché, přšelo, přšelo, přšelo a přšelo... a sluníčko vůbec nebylo. Žabka se potřebovala schovat a odpočinout si.

Práce v asociačním kruhu:

Posíláme po kruhu kus prkna (pro pozdější využití při stavbě domku pro Žabtku) a děti doplňují větu: „Když se řekne deska, napadne mě...“

Hovoříme o tom, co každé dítě napadne... myšlenkové spojení

Dramatizace pohádky

Skupina dětí staví z prken chaloupku.

Jiná skupina dětí chystá hlediště, vstupenky na divadlo, převleky (kufr plný darovaných kostýmů)

Děti hrají, jak Žabotka měla spoustu kamarádů, kteří k ní chodili na návštěvu, aby jí už v tom světě nikdy „z očí nepršelo“.

Jarní aktivity

Doba trvání: 1 měsíc (květen)

První den

Žába a čáp

Ve třídě děti s učitelkou vytvoří z lana velký kruh - rybník, ve kterém se shromáždí děti - žáby. Dítě - čáp jde směrem ke kruhu v rytmu říkanky se střídavým vysokým skrčováním přednožmo, paže - křídla v zapažení. Děti - žáby skáčou z dřepu, vně a dovnitř kruhu i v jeho okolí. Po skončení říkanky skočí děti - žáby do kruhu rybníka. Dítě - čáp se rozletí kolem kruhu a snaží se chytit děti, které zůstaly mimo kruh. Chycené děti se posadí stranou a po dobu příští hry vytleskávají rytmus říkanky. (Suchá 2008).

Druhý den

Jak zpívá voda

Zvukové hádanky: pedagog pouští dětem nahrávky - řeka, potok, horský potok

S dětmi nahrává na diktafon různé zvuky v domácnosti, spojené se spotřebou vody (kohoutek, sprcha, varná konvice, umývání nádobí, zalévání květin) s následným poslechem

Pohybové ztvárnění

Horský potok - děti běhají mezi kameny v zástupu, přeskakují a vyhýbají se překážkám

Rybník – děti sedí v hloučku, ruce nad hlavou a pomalu, líně se vlní (hladina rybníka)

Řeka – děti běží ve dvojicích, potom ve trojicích v zástupu (tok řeky se rozšiřuje)

Třetí den

Poslech hudby a pohyb

Děti se seznámí s hudebním dílem Bedřicha Smetany „Vltava“. Učitelka upozorní na pramínek a postupně jak sílí řeka.

Pohybové ztvárnění znějící skladby se stuhami na cvičení.

Čtvrtý den

Tanec Rusalek

Děti mají k dispozici hromadu jemných látek, do kterých se mohou oblékat jako rusalky. Děti se pohybují lehce a citlivě na hudbu „Tanec Rusalek“.

Výtvarné hry

Pátý den

Obkreslování kůry z olše u řeky – frotáž, na kmen pomocí lepící malířské pásky je připevněn papír. Celou plochou voskovky děti pohybují po papíru nahoru a dolů, až se objeví struktura kůry.

Šestý den

Plavidlo - vor: Nasbírané, stejně dlouhé klacíky děti položí vedle sebe. Na konce přiloží napříč další větvičky. S pomocí učitelky- je k sobě provázkem přivážou. Uprostřed voru je umístěn stožár s plachtou. Děti pouští vor na potoku

Sestavování z přírodnin - prostorové vytváření z kamínků, listů, větviček - „Zámek pro Rusalku - skupinová práce“

Sedmý den

Pozorování u řeky

Při pobytu venku se děti společně s učitelkami vypravují na pozorování k řece. Učitelky jsou vybaveny paletkami z kartonu. Děti pozorují stébla trávy, jak je unáší proud řeky (Bennett, Smith 1996). Jdou po proudu řeky a vyhledávají přírodniny, které tam rostou. Žabce Žabetce připravují výstavu. Vyhledané přírodniny nalepují na paletky opatřené oboustrannou lepící páskou (kopřiva, listy olše, trávy...).

Osmý den

Pobyt u řeky

Pro děti tatínek vyrobil vodní mlýnek, který teď děti na řece pozorují. Pouští listy olše po vodě, lodičky ze skořápky se vzkazem pro štěstí.

Devátý den

Smyslové vnímání

Vleže v trávě děti poslouchají zvuky kolem řeky, zvuky vody, pozorují světla na vodě, kameny v řece.

Desátý den

Pokus č. 4: Na sílu vody

Plastový kelímek se naplní až po okraj vodou, uzavře víčkem a vloží do mrazicího boxu – zmrzlá voda zvětší objem a nadzvedne víčko.

Výlet dětí a rodičů

Doba trvání: 1 den

Na výlet je nutno připravit děti i rodiče. Rodiče se od pedagogů musí dozvědět o daném záměru, potvrdit písemně svolení s výletem do Nového Města na Moravě. Je nutné požádat 2 - 3 rodiče o doprovod. Pomocný doprovod musí být seznámen s bezpečností a zdravotním stavem dětí, které pojedou místní autobusovou linkou.

Výletu předcházelo téma o vlastnostech vody (kap. 4. 3. 1, 4. 3. 2), aby děti při exkurzi mohly využít své poznatky, vyzkoušet je v praxi.

Nové Město na Moravě je vzdáleno od Mateřské školy Nová Ves u Nového Města na Moravě asi 3km. Děti se tam dopraví autobusem. Exkurze začíná na nádvoří Horáckého muzea, kde je vystaven vodní mlýnek s figurkami pohádkových postav. Tento pohyblivý soubor dřevěných figurek poháněný vodním kolem znázorňuje rozmanité výjevy z každodenního vesnického života. Zpátky do vesnice jdou děti podél řeky Bobrůvky, polní pěšinou. Jak píše Badden-Powell a kol. (1991) ve své knize, hry v přírodě cvičí tělo i ducha, rozvíjí rychlost, obratnost, sílu, a vytrvalost, zdokonalují postřeh. Obnovují fyzické a psychické síly, jsou jednou z nejučinnějších forem rekreace. Uvolňuje se přebytek energie, dovolují, aby si děti odreagovaly skrytou agresivitu, vybily bojovný pud a destruktivní sklony. Hra v přírodě je výborným prostředkem k procvičení mnoha dovedností a získání nových vědomostí.

Hry

Hon na lišku

Pomůcky: šátek nebo dlouhá tráva

Místo ke hře: na louce, v tělocvičně, na zahradě

Dítě – liška – si za tepláky zastrčí „ocas“- šátek, trávu. Děti – psi ji štvou a honí. Ten, kdo první lišku dohoní, jí musí sebrat „ocas“, výměna. Hra se opakuje.

Na medvěda Huňáčka

Děti chodí po kruhu, ruce vzpaženy, těžká chůze z jedné nohy na druhou. Jedno dítě chodí uvnitř kruhu v protisměru – medvěd Huňáček.

Děti:

„Chodí medvěd po lese, velký a huňatý,
ukaž, ukaž, co dovedeš medvídku dělati.“

Medvěd Huňáček předvádí nějaký cvik, pohyb.

„Dělejte to jako já, je to dobrá zábava.“

Děti předvádí pohyby po medvědovi.

„Děláme to jako ty, radost nám to působí!“

Na této trase po proudu řeky jsou technické zajímavosti. Jedná se o tři mlýny a nově postavenou čistírnu vod. Cesta nabízí místa k odpočinku, svačině, plochu ke hraní her, poslouchání vyprávění příběhů.

Informace pro pedagogy o vodních mlýnech

Sílu vodního toku jako pomocníka při práci využívají lidé odedávna. Název mlýn vznikl zřejmě proto, že první taková zařízení mlela mouku. Mlýny se však používaly nejen k mletí mouky. Vodou poháněná mlýnská kola dávala do pohybu vodní pily na řezání dřeva, kovárny s buchary (hamry), várný povídlí. Dnes pohání voda turbíny přehradních nádrží.

Slabý proud vody nedokázal mlýnské kolo roztočit. Příliš silný vodní proud mohl poškodit kolo. Většina toků musela být regulována odbočkou - náhonem. Dřevěné koryto, které přivádělo vodu ke kolu, se nazývalo vantroky. Prostor s mlecím zařízením se nazýval mlýnice. Vlastníci mlýna byli mlynář a mlynářka. Mlynářovi pomáhal mládek. Pracovním ústrojím zařízení mlýna byly dva kameny z křemičitého pískovce uvnitř, z nichž spodní - ležák, byl pevný. Horní běhoun se otáčel na vřetenu procházejícím středem ležáku. (Příloha XII.)

Následné aktivity po výletě

Pohybová hra se zpěvem „Jsou mlynáři chlapi“

Pomůcky: Obruče, klapadla

Postup: Na předehtu se děti postaví čelem k obruči.

Píseň: 1. - 4. takt - děti za zpěvu písně se chytí levou rukou obruče a „otáčí mlýnským kolem“

5. - 8. takt - děti se s kolem obrátí, drží jej pravou rukou, chůze

9. - 12. takt - děti se zastaví a na místě pěstičkami opravují kolo

Když se děti naučí hru s pohybem, může učitelka zrychlovat nebo zpomalovat tempo.

Pokus č. 5

S kameny

Děti potřebují dva větší ploché kameny, mezi ně umístí trochu zrněk pšenice. Otáčí vrchním kamenem. Pozorují, co se děje se s obilím.

4.3.3 Studánka

Cíl: Seznámit děti se studánkou, koloběhem vody, co všechno potřebují zvířata, rostliny, lidé k životu. Zásobárnou vody je les.

Doba trvání

3 týdny (měsíc květen - aktivity neprobíhají pravidelně). Pokusy se sněhem probíhají v zimních měsících

První den

Kapka rosy

Pomůcky: Modrá látka, kameny, kapka vody - loutka

Děti sedí v diskusním kruhu kolem modré látky. Učitelka se ptá dětí, co všechno potřebují rostliny a zvířata k životu, kde všude nacházíme vodu, k čemu lidé potřebují vodu.

Ve třídě na podlahu učitelka rozloží kameny, pod které zároveň ukryje papírovou kapku rosy. Děti běhají, skáčou přes kameny, vyhýbají se navzájem. Na cinknutí trianglu

se zastaví. Nadzvednou kámen, který ukryvá papírovou kapku. Posadí se zpět do kruhu, kde vykreslují kapičku a poslouchají příběh „Putování kapičky Járy“ (Příloha VI.).

Po přečtení příběhu děti hrají tento příběh pomocí pohybu.

Pramen vody ve studánce - děti sedí v hloučku kolem modré látky.

Potok, řeka - děti se zvednou a v zástupu běží po místnosti, přeskakují kameny.

Rybník - děti stojí na místě ruce vzpažené nad hlavou, a mírně se vlní v pase, pohupují rukama jako hladina rybníka.

Moře - děti se pomalu procházejí po místnosti a vydávají ústy zvuky šumění moře.

Pára - děti vyskakují co nejvýše.

Mraky - děti se spojí do jednoho klubíčka a pomalu se přesouvají po třídě.

Děšť - děti si lehnou na zem a dvěma prsty ťukají do dlaně.

Pokusy s vodou

Druhý den

Pokus č. 1: Co potřebují k životu, co jim může ublížit?

Pomůcky: Plastové misky (nanukový dort), vata, semínka fazole, ocet

Vata se vloží do misky, na ni položí semínka. První misku děti zalévají čistou vodou několikrát za den, druhou misku zalijí 1x za 3 dny. Třetí misku zalévají vodou s octem v poměru 3:1, čtvrtou zalévají vodou jednou denně. Misku přikryjí tvrdým papírem, aby k semenům neproniklo světlo. Pozorují, co se děje na misce.

Třetí den

Pokus č. 2: Květiny pijí

Pomůcky: Sklenice, modrou tuž, bílé květy kateřin nebo karafiát

Do sklenice učitelka nalije vodu, kterou obarví modrou tuší a vloží do ní květy. Sklenici postaví do teplé místnosti. Po několika hodinách začnou květy měnit barvu.

Čtvrtý den

Pokus č. 3: Žilkování

Pomůcky: Petržel, sklenice, voda, barevná tuž

Do sklenice s vodou, která je obarvená barevnou tuší, vloží děti petržel s natí. Druhý den se rozřízne kořen napříč. Žilky vedou barevnou vodu od kořene k listům.

Pátý den

Pokus č. 4: Čarování s červeným zelím aneb co všechno může vodu znečistit

Pomůcky: Hlávka červeného zelí, struhadlo, ocet, horká voda, sklenice, prášek na praní, průhledná nádoba

Nastrouhané červené zelí se vloží do průhledné nádoby, přelije horkou vodou. Tmavě červená voda se slije do sklenic. Do první sklenice se přidá ocet (barva je jasnější), do druhé sklenice učitelka přidá prášek na praní (barva modrozelená).

Informace pro pedagogy

Pedagog jednoduchým způsobem dětem vysvětlí, že rostliny a živočichové potřebují vodu čistou – neutrální. Voda se může znečistit nejen tak, že se do ní něco vypustí, ale také se znečistí z ovzduší. Jak se z ovzduší může znečistit? Topením v kamnech a kotli, spalováním hnědého uhlí. Látky unikají do ovzduší, v dešťových kapkách padají na zem jako kyselá dešť.

Kyselá dešť poškozují stromy, rostliny. Lesy odumírají, listí žloutne, jehličí opadá. Kyselá dešť mají vliv na život ve vodě – mohou kvůli nim umírat někteří živočichové.

Šestý den

Pokus č. 5: Jak vzniká studánka?

Děti mají za úkol zjistit, jak se plní studánka vodou.

Při pozorování se děti seznámí s významem lesa jako zásobárny vody, jaké chování je vhodné, jak o les pečovat.

Sedmý den

Pokus č. 6: Mech

Děti při pozorování zjišťují, že mechy, které v lese najdou, nejsou stejné. Dítě se posadí na mech. Na oblečení se objeví mokrá skvrna, cítí vlhko.

Informace pro pedagoga

Les zadržuje v krajině vodu, voda je obsažena ve všech organismech, které v lese nalezneme. Les vyrovnává teplotu v krajině. Pod stromy je chladněji než pod slunečnickem, neboť stromy odpařují velké množství vody.

Osmý den

Aktivity u studánky

Pedagog seznámí děti s vysočinskou tradicí „Otvírání studánek,“ s čištěním studánky od bláta, listí (Bureš 2009).

V okolí studánky rostou jehličnaté stromy. Při pozorování mají děti za úkol vyhledat, co pod nimi roste (houby, kapradí, borůvčí, mech), co je tam napadané. (Sutějev 1980, příloha X). Děti vyhledávají pobytové stopy u studánky. Každé zvíře zanechává po sobě stopu. Nemusí to být otisky nohou, ale určují se podle trusu, tvaru hnízda, zbytků potravy. (Haderer , Shmidbauer 1996)

Pozorování mraveniště, pohyb mravenců v jehličí. Život mravenců je velmi zajímavý. Když se potkají 2 mravenci, nepodají si ruce, ale dotknou se tykadly. V tykadlech mají sídlo čichu, a to je jejich dorozumívací smysl. (Sekora 1987)

Devátý den

Čichové hry

Vybereme několik přírodnin, které děti nejprve poznají očima, prohlédnou si je, přivoní k nim – borůvčí, zetlelé jehličí, houba, šiška. Potom dítěti zakryjeme oči. Čichem poznává přírodniny. (Kolektiv, 1992)

Životem mravenců děti provede knížka Ferdy Mravence (Příloha IX)

Výtvarné aktivity

Desátý den

Land-art – přírodninami ozvláštnit starý pařez, stavba chaloupky pro Žabku Žabetku. Pozorovat třpytící se pavučinu, rosu.

Jedenáctý den

Kolorovaná kresba „Studánková víla.“

„Pod hříbkem“ – využití přírodního materiálu, kamínků, šišek při prostorovém sestavování

Dvanáctý den

Grafomotorická cvičení (Příloha XV)

Pohybové aktivity

Při pobytu v lese je možné využívat klád stromů k přeskakování, přelézání a držení rovnováhy, cvičit hod šiškou na cíl.

Přeskakovat potůček, který vytéká ze studánky,

Hry jsou dětmi velice oblíbené.

Hry

Na medvěda

Pomůcky: Šišky, pařez

Jedno dítě je medvěd, sedí za pařezem a hlídá - šišky - „med od lesních včel“, hlídání jej tak unavilo, že usnul.

Učitelka: „Tiše děti medvěd spí, ať ho žádný nevzbudí.“ Děti se potichu přibližují k medvědovi, aby si odnesly „med.“ Když se medvěd vzbudí, postaví se a zabručí - „štronzo“ - děti se nesmí pohnout. Dítě, které se pohne, musí zpět na start. Hra se opakuje.

Čáry máry fuk

Pomůcky: Kouzelnický proutek

Učitelka říká: „Čáry máry fuk, ať tu není žádný kluk, ani žádná holčička, ale samá...(myšička, zajíček, srnka, had...)“ Začaruje děti do podoby zvířete. Děti předvádí pozice pro dané zvíře typické.

Pokusy na zimu s vodou

Pokus č. 1: Hádej, kolik vody?

Do kbelíku děti natlačí sníh, aby byl plný.

Učitelka: „Děti, co myslíte, kolik bude vody ze sněhu v kbelíku?“

Potom kbelík postaví do tepla. Děti pozorují stav hladiny vody

Pokus č. 2: Co je rampouch?

Rampouch zahřívají děti v teplé ruce. Po chvíli z něj začne kapat voda.

Jakou máme ruku? (studenou, mokrou)

Pokus č. 3: Jak je čistý sníh?

Pomůcky - nádoba, skleněná nádoba

Děti s pedagogem naplní nádobu sněhem a nechají jej rozpustit. Pozorují nečistoty ve vodě. Porovnávají čistotu vody ze sněhu a s vodou z - vodovodu ve skleněné nádobě.

Pokus č. 4: Jak maluje mráz „zmrzláč?“

Pomůcky: Výkres, vodové barvy, štětec

Děti si namalují výkres vodovými barvami. Pak ještě mokrý výkres dají za okno do mrazu. Voda zmrzne a odpaří se. Na výkrese zůstane kresba připomínající zamrzlou kaluž

Ukončení projektu „Putování se Žabkou Žabkou“

Žabka Žabka se na cestě za poznáním zamiluje do Žabáka Žabdy. (Příloha I). Žabka zve všechny děti, rodiče na zahradní slavnost - na „svatbu“ v mateřské škole, která se bude konat na konci školního roku. Budeme pro děti připravovat tvořivou dílnu, soutěže, hry s tématem – voda.

5 Výzkum znalostí dětí o vodním prostředí

Součástí projektu byl výzkum znalostí spojených tématicky s vodním prostředím. Probíhal před zahájením realizace výukového programu a pak v určených intervalech po něm. (viz např. metodika v Somr 2006, Disman 2007). Do výzkumu byly zapojeny 4 děti ve věku 5-6 let a údaje byly zjišťovány pomocí rozhovoru. Výpovědi dětí byly zaznamenány pomocí diktafonu.

5.1 Před realizací projektu

Co všechno víte o vodě?

- Petrík** „Já chodím s mamkou na koupaliště, ale ona neumí plavat, tak musí sedět na břehu, aby se neutopila.“
- Adámek** „My máme zas nový kohoutek ve vaně, ale napouštět můžeme jenom trochu vody, já bych chtěl plnou vanu.“
- Janička** „Když prší, tak musím nosit holínky, abych nerozmáchala boty. A taky nám mamka koupila konvičku na zalévání. Jinak by kytky uschly.“
- Liduška** „O prázdninách jsem viděla, když pršelo a hned svítilo sluníčko, duhu. Naše slepice běhaly po dvoře, i když pršelo.“

Kdo žije ve vodě nebo u vody?

- Petrík** „Rybář chytá ryby a pak máme kapra na Vánoce.“
- Adámek** „V moři bývají velryby a žraloci. Když jsme byli v Chorvatsku, tak jsem tam sbíral s mamkou mušle a kamínky.“
- Janička** „A co motýl? Ten přeci lítá u vody.“
- Liduška** „My chodíme s mamkou krmit na rybník kačeny. Oni to jsou divoké kačeny, ale vůbec se nás nebojí, tak jim tam házíme rohlíky. Víš, že mám peříčko, já ho přinesu.“

Co roste u vody?

- Petrík** „Tráva, vrba.“
- Adámek** „Tráva.“
- Janička** „Tráva, kytičky.“
- Liduška** „Kytičky, tráva.“

Jaké známe podoby vody?

- Petrík** „Vodička.“
Adámek „To nevím.“
Janička „Sníh.“
Liduška „Mrak, sníh.“

5.2 Během realizace projektu

Kdo žije ve vodě nebo u vody?

- Petrík** „Žabka Žabetka, a její kamarádky, ryby, kačenky, kačeny, víš, jak jsme ulovily toho vodního brouka.“
Adámek „Mně se nejvíc líbilo, že jsem měl podběrák na tu žabku.“
Janička „V rybníku jsou kačeny, žáby, kapři, brouci, splešťule a potápník. Taky se tam prochází čáp. To mají žáby strach, vid’?“
Liduška „Nejvíc u vody štípou komáři, viděla jsem vážku. Kačeny, kačera s kačenkami, Žabka Žabetka, brouci, mšice červený pro rybičky do akvária, rosnička, kapr.“

Co roste u vody?

- Petrík** „Já znám vrbu, děda plete koše.“
Adámek „Tráva, doutníky, stromy“
Janička „Vrba na pomlázku, tráva, rákosí. Tam se schovávají kačeny.“
Liduška „Taková modrá kytička, kočičky, rákosí, vrba.“

Jaké známe podoby vody?

- Petrík** „Sníh, led, mlha, rampouch.“
Adámek „Děšť, vločky a ještě něco?“
Janička „Pršení, sníh, led, rampouch, pára“
Liduška „Led, rampouch, sníh, pára“

Tabulka č. 1

Pretest a posttest

Děti	pretest	působení	posttest
Petřík	+	P1	+
Adámek	+	P1	+
Janička	-	P1	+
Liduška	+	P1	+

Děti při dotazování stály u rybníku Obecníku, kam jsme chodili pozorovat.

Po ukončení části projektu, jsme se opět vrátili na stejné místo k rybníku Obecníku. Zde děti vypovídaly. Odpovědi byly jednoznačně ovlivněny vlastní činností, prožitky.

Tabulka č. 2

Pretest a posttest

Děti	pretest	působení	posttest
Petřík	+	P2	+
Adámek	-	P2	+
Janička	-	P2	+
Liduška	-	P2	+

Děti byly ovlivněny předchozí aktivitou. U vody v trávě hledaly „poztrácené korále princezny“. Smyslem snažení pedagoga bylo, aby si děti všímaly života hmyzu v trávě.

Tabulka č. 3

Pretest a posttest

Děti	pretest	působení	posttest
Petřík	-	P3	+
Adámek	-	P3	+
Janička	+	P3	+
Liduška	+	P3	+

Při položení otázky, zpočátku děti nepochopily pojem „podoba“, bylo nutné vysvětlit, použít jiný slovní obrat.

Myšlení dětí bylo silně ovlivněno provedenými pokusy, hlavně těmi se sněhem a ledem. Starší děti na vycházce nové poznatky a pokusy předváděly mladším dětem.

V této případové studii je také důležité vzít na zřetel, že všechny děti do mateřské školy nastoupily ve věku 3-4 let. Navštěvují ji 3 roky, mateřská škola se ve svém školním vzdělávacím programu zaměřuje na environmentální výchovu.

6 Diskuze

Cílem celého projektu bylo děti seznámit a rozšířit znalosti o vodních ekosystémech – rybníku, řece, studánce. Hlavní postavou a motivem projektu se stala Žabka Žabetka ze stejnojmenné knihy.

Projekt „Putování se Žabkou Žabetkou“ byl projednán a schválen rodiči dětí. Rodiče museli vybavit své dítě vhodným oblečením jak k vodě, tak i do lesa, byli upozorněni na výskyt klíšťat a byla nutná neustálá kontrola dětí. V blízkosti školy je rybník, řeka, potok, les se studánkou. Tyto lokality byly vybrány pro svoji dostupnost mladším dětem, aby zvládly pěší chůzi v terénu, kam směřovaly činnosti a aktivity. Pedagogové dojednali besedu s rybářem.

Při setkání si rybář přizval na pomoc i postavu hastrmana, což bylo pro všechny velké překvapení. Děti dostaly hrnečky s kamínkem pro štěstí. Dalším velkým zážitkem byl pro děti výlov rybníku v Petrovicích, jemuž byly přítomny. Děti se radovaly z ryb v kádích, které mohly pohladit a pozorovat.

Domluvená pravidla, že vše, co se uloví nebo, najde, musí se vrátit zpět, jakmile se úlovek prozkoumá, nebude se nic zbytečně trhat a zahazovat, bylo těžké dodržet. Děti se radovaly z úlovku, všechno chtěly nosit domů. Překvapením byla spolupráce a zapojení rodičů do projektu. Vybízeli děti k pozorování a návštěvám zahrad s jezírky. Děti z domova nosily různé encyklopedie o přírodě, o vodě, trofeje. Často se samy dožadovaly, aby učitelka byla nápomocná při vyhledávání ve Stručném obrazovém klíči k určování hlavních skupin vodních bezobratlých. Podle nákresu určovaly živočichy a porovnávaly s úlovkem. Děti přivítaly ve školce i jednoho dědečka, který se sám nabídl, že dětem předvede, jak se využívají vrbové proutky. Předvedl pletení pomlázky, košíku, dětem udělal vrbové píšálky. V lese poslouchaly zpěv ptáků, pozorovaly žábu, mraveniště, pobytové stopy zvířat. U studánky určovaly listnaté a jehličnaté stromy. Přírodního terénu a překážek se využilo k pohybovým hrám.

Zimní období má v sobě velkou zásobárnu pokusů se sněhem, mrazem. Pokusy měly pro děti největší přínos, neboť si vše mohly vyzkoušet a prožít. Přínosem projektu byly nečekané situace – objevy (například, odpařování námrazy, jak se do studánky dostane voda). Do Horáckého muzea byla dohodnuta přeprava linkovou autobusovou dopravou. Přeprava dětí si vyžádala dopomoc rodičů, kteří děti doprovázeli na cestě.

Výlet do muzea a putování podél řeky nebylo možné zvládnout pro velmi teplé počasí během jednoho dne. Děti byly unavené horkem. Veškeré aktivity podél řeky byly uskutečněny v několika dalších dnech.

Exkurze v čistírně odpadních vod děti evokovala ve volných hrách (například přečerpávaly papírovými rourami kuličky z terapeutického bazénu, stavěly z kostek čistírnu vod).

Největším úskalím bylo nepříznivé, chladné počasí na Vysočině. Dobře všechny aktivity naplánovat v daném ročním období bylo náročné.

7 Závěr

Cílem bylo zjištění, jakých vhodných metod a forem se dá využít v předškolním přírodovědném vzdělávání a environmentální výchově na praktickém příkladu s využitím vodních ekosystémů. Bylo zjištěno, že pozorování je u dětí vlastnost vrozená, ale lze ji rozvíjet a zdokonalovat. Je třeba dát dětem dostatek času a prostoru k pozorování. Pedagog musí trpělivě a pozorně naslouchat, když dítě vypráví o tom, co objevilo. Děti přecházejí z pozorování do experimentování spontánně. Nejdůležitější pro děti je si vše prožít, osahat. Důležitou zkušeností byla i vhodná, pro děti inspirativní motivace k projektu (Gálová 2007). Metody a formy, byly zvoleny vhodně, vytyčený cíl byl splněn.

Metody a formy v přírodovědném vzdělávání jsou závislé i na podmínkách školy, zda má vhodné přírodní prostředí, zda se může orientovat co nejvíce na praktická pozorování, na malé experimenty, vycházky do terénu a práci s přírodninami. Důležité jsou i technické zajímavosti v tomto okolí, historické prvky. Vštěpovat dětem lásku k přírodě se musí ve škole i v rodinách. Je to jedna z nejvzácnějších vlastností člověka.

Nadále autorka bude ve své pedagogické práci podněcovat děti k poznávání a ochraně přírody, neboť jsme všichni její součástí.

8 Literatura

- Altman, A., Lišková, E.: Praktikum ze zoologie. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1979. 334 s.
- Badden-Powell, R., Svojsík, A. B., Foglar, J., Zapletal, M.: Skautské hry v přírodě. 1. vyd. Liberec: Skauting, 1991. 167 s. ISBN 80-8542-01-1.
- Bartos, V.: Globální změna klimatu. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2006. 165 s. ISBN 80-204-1356-1.
- Bennet, J., Smith, R.: Nápady pro přírodovědu. 1. vyd. Praha: Portál, 1996. 127 s. ISBN 80-7178-112-6 83.
- Beránková, P.: Matýskovy příhody. 1. vyd. Praha: Portál s.r.o., 2007. 144 s. ISBN 978-80-7367-239-3.
- Budínská, H.: Hry pro šest smyslů. 1. vyd. Praha: IPOS, 1994. 128 s. ISBN 80-7068-084-9.
- Bureš, M.: Otvírání studánek. 1. vyd. Městská knihovna Polička, Polička: Argo, 2009. 63 s. ISBN 978-80-257-0165-2.
- Čeřovský, J., Záveský, A.: Stezky k přírodě. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství Praha, 1989. 240 s. ISBN 80-04-22378-8.
- Disman, M.: Jak se vyrábí sociologická znalost. 3. vyd. Praha: Karolinum, 2007. 374 s. ISBN 978-80-246-0139-7.
- Dvořáková, H.: Pohybové činnosti pro předškolní vzdělávání. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Dr. Josef Raabe s.r.o., 2009. 146 s. ISBN 978-80-86307-95-4.
- Gálová, I.: Žabka Žabetka. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2007. 84 s. ISBN 978-80-204-16872.
- Haderer, J., Schmidbauer, H.: Les a praktická ekologická výchova v mateřské škole. 1. vyd. Praha: Pražské ekologické centrum, 1996. 112 s. ISBN 80-901377-0-9.
- Hanel, L., Lišková, E.: Stručný obrazový klíč k určování hlavních skupin vodních bezobratlých. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2003. 74 s. ISBN 80-7290-131-1.
- Holubcová, I. a kol.: Les ve škole – škola v lese. 1. vyd. Praha: Tereza, sdružení pro ekologickou výchovu ve spolupráci s Lesy České republiky, 2000.
- Holuša, O., Mückstein, P.: Vážky (Odonata) Žďárských vrchů. 1. vyd. Správa CHKO Žďárské vrchy: Parnassia, 2007. 77 s. ISBN 978-80-254-1228-2.
- Hronešová, L.: O čtyřech královstvích aneb Jak na ekologickou výchovu v mateřské škole. 1. vyd. Středisko ekologické výchovy a etiky Rýchory SEVER, 2007. ISBN 978-80-868338-18-2.

- Jančaříková, K.: Environmentální činnosti v předškolním vzdělávání. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Dr. Josef Raabe, s.r.o 2010. 148 s. ISBN 978-80-86307-95-4.
- Javna, J.: 50 nápadů pro děti k záchraně Země. Praha: Český svaz ochránců přírody 1991. 158 s.
- Kolektiv autorů: Ekologické hry. 1. vyd. Olomouc: Dům dětí a mládeže, 1992. 68 s.
- Kolektiv autorů: Ekologická výchova v mateřských školách. 1. vyd. Pardubice: Ekocentrum Paleta, 1996. 62 s.
- Kolektiv autorů: Ekologická výchova v mateřských a základních školách. 2. vyd. Pardubice: Ekocentrum Paleta, 2004a. 51 s.
- Kolektiv autorů: Hurá z lavic do přírody.... 2. vyd. Kněžice: Chaloupky, o.p.s. a Lesy České republiky, 2006.
- Kolektiv autorů: Obojživelníci a plazi. 1. vyd. Praha: Ikar, 1997. 287 s. ISBN -80-7202-098-6.
- Kolektiv autorů: RAADCE předškolního vzdělávání pro celý rok. Praha: Nakladatelství Dr. Josefa Raabe s.r.o., 2010. ISSN 1802-8179.
- Kolektiv autorů: RVP. 1. vyd. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2004b. 48 s. ISBN 80-87000-00-5.
- Koťátková, S.: Hry v mateřské škole v teorii a praxi. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2005. 184 s. ISBN 80-247-0852-3.
- Kotrba, T., Lacina, L.: Praktické využití aktivizačních metod ve výuce. 1. vyd. Brno: Barristera & Principál, 2007. 186 s. ISBN 978-80-87029-12-1.
- Luňák, J.: Naše mlýny v proměnách času. 1. vyd. Brno: Návrat, 1997. 251 s. ISBN 80-7174-052-7.
- Mückstein, P., Čejka, J.: Evropsky významné druhy živočichů v Chráněné krajinné oblasti Žďárské vrchy. 1. vyd. Správa CHKO Žďárské vrchy: Grafies, v.o.s., Hlinsko 2005. 26 s. ISBN 80-902203-2-0.
- Nenadál, S.: Přírodou Žďárska. Žďár nad Sázavou: Regionální muzeum, 2000. 192 s.
- Papáček, M: Limity a šance zavádění badatelsky orientovaného vyučování přírodopisu a biologie v České republice. DiBi (on – line), 2010, č. 4, s. 148 – 162. ISBN 978 – 80 – 7394-2010-6. Dostupné na <http://www.pf.jcu.cz/stru/katedry/bi/DiBi2010.pdf> [citováno 11. 2. 2011]
- Petr J.: Srovnání výběru přírodnin v přírodovědném učivu na 1. stupni ZŠ v různých vzdělávacích systémech. e-Pedagogium (on-line), 2010, roč. 10, č. 3, s.

- 89 – 104. ISSN 1213-7458. Dostupné na <http://www.upol.cz/fakulty/pdf/e-pedagogium/>. ISSN 1213-7499
- Petty, G.: Moderní vyučování. 2. vyd. Praha: Portál, 2002. 380 s.
ISBN 80-7178-681-0.
- Ponížilová, B.: Vodní čarování 1. 1. vyd. Brno Rezekvítek: Reprocentrum, 2008.
38 s. ISBN 80-866626-11-3.
- Příkrylová, M.: Rok s barevnými kamínky. Kroměříž: Plus s.r.o., 2006.
- Sekora, O.: Knížka Ferdy Mravence. 1. vyd. Praha: Albatros, 1987. 177 s.
- Schubert, A., Lellák, J.: Život ve sladkých vodách. 1. vyd. Praha: SPN, 1973. 157 s.
- Somr, M.: Úvod do metodologie a metod pedagogického výzkumu. 1. vyd.
České Budějovice: Vlastimil Johanus TISKARNA, 2006. 88 s. ISBN 80-239-8227-3.
- Stuchlíková, I.: O badatelsky orientovaném vyučování. BiDi (on – line), 2010, č. 4,
s. 132 - 137. ISBN 978 – 80 –7394-2010-6. Dostupné na <http://www.pf.jcu.cz/stru/katedry/bi/DiBi2010.pdf> [citováno 11. 2. 2011]
- Svobodová, E.: Obsah a formy předškolního vzdělávání.
České Budějovice: Vlastimil Johanus TISKARNA, 2007. 75 s. ISBN 978-80-7040-940-4.
- Svobodová, E. a kol.: Vzdělávání v mateřské škole. 1. vyd. Praha: Portál, 2010. 166 s.
ISBN 978-80-7367-774-9.
- Sutějev, V.: Pohádky a obrázky. 3. vyd. Moskva: Nakladatelství Progress, 1980.
160 s.
- Suchá, R.: Rozpuštělé básničky pro malé dětské ručičky 1. vyd. Praha: Portál, 2008.
76 s. ISBN 978-80-7367-439-7.
- Štěrba, O.: Pramen života. 1. vyd. Praha: Panorama, 1986. 221 s.
- Wilkesová, A.: Hry v přírodě. Banská Bystrica: Slovart, 1999. 64 s.
ISBN 80-7209-064 56.
- Zapletal, M.: Hry v přírodě. 2. vyd. Praha: Leprou, 1995. 621 s. ISBN 80-901826-6-6.

Internet

<http://www.pf.jcu.cz/stru/katedry/bi/BiDi2010.pdf> [citováno 11. 2. 2011]

<http://www.mapy.cz>

<http://hm.nmnm.cz> [citováno 1. 2. 2011]

<http://rvp.cz>

<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/P/1944/putovani-za-kouzelnym-pramenem-vody.html>

[citováno 13. 2. 2011]

<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/P/10327/POHADKY-A-JEJICH-VLIV-NA-PSYCHICKY-VYVOJ-DITETE.html> [citováno 13. 2. 2011]

<http://dum.rvp.cz/materialy/do-lesa-2.html>

<http://www.sdruzenikrajina.cz/index.php?lng=cz&p=cinnost-zivocichove-rostliny>

[citováno 13. 2. 2011]

www.raabe.cz/skolstvi/pdf-ms-ucitelske

<http://www.zdarskevrchy.ochranaprirody.cz/index.php?cmd=page&id=869>

[citováno 19. 2. 2011]

9 Přílohy

Seznam příloh

- I. Žabka a žabí mimino (Gálová 2007)
- II. Žabka Žabka jde do světa (Gálová 2007)
- III. Žabka Žabka - tvořivá dramatika (Gálová 2007)
- IV. Žabka a Žabda (Gálová 2007)
- V. Chroupek Bobr Všeuměl (převzato z materiálu mateřské školy)
- VI. Putování Kapičky Járy (Kolektiv 1996)
- VII. Dobrodružství Kapičky Járy (Kolektiv 2004)
- VIII. Matýskovy příhody (Beránková 2007)
- IX. O Ferdovi (převzato z materiálu mateřské školy)
- X. Pod Hříbkem (Sutějev 1980)
- XI. Jak se vlastně rodí mravenčí děšťátka (Sekora 1987)
- XII. O mlýnech (Luňák 1997)
- XIII. Říkadla, básně, hádanky
- XIV. Fotogalerie (foto autorka)
- XV. Písničky, grafomotorické listy, skládanky, omalovánky (převzato z materiálu mateřské školy)

I. Žabka – žabí mimino

Když se Žabka narodila, ještě nebyla žabkou se vším všudy. Byla pulcem. Hejno takových drobných pulců bydlelo v močálu u lesa. „Kuááá! Kuááá! Kuááá!“ křičeli jako všechna miminka, když jim z pusy vypadne dudlík. A samozřejmě, žili tu s nimi i maminka a tatínek. Okaté Žabce se v močálu moc líbilo. Voda byla mokrá, to se jí líbilo nejvíc. A voněla rozmoklým rákosím, které rostlo kolem močálu, jako rostou řasy kolem oka. „Můj pulečku malinký, plavej vedle maminky,“ říkala jí maminka Žaraba pokaždé, když se vydali poznávat močál. A jednoho dne řekla všem svým třinácti pulcům: „Moji zlatí boubelatí, co nevidět z vás budou žabky. Zelené žabičky rosničky.“

„To je bezva, to je kvaky, zítra z nás už budou žabky!“ pištěli rozdovádění pulci.

„Zítra to ještě nebude,“ připomněl jim tatínek Žarabák. Pulci rázem přestali mrskat ocásky. „A kdy? Kdy to bude? Ptali se zklamaně.

„Několikrát se napapáte, několikrát se nabumbáte, několikrát se vyspinkáte a pak se dočkáte,“ upřesnila to maminka Žaraba.

A všechno bylo tak, jak řekli rodiče. Malí pulečci se několikrát napapali, několikrát nabumbali, několikrát vyspinkali a přišel ten den. „Zítra z vás budou žabičky,“ oznámili jim slavnostně maminka Žaraba a tatínek Žarabák.

„Jééé! Už zítra? To je něco!“ radovali se pulci.

„Naučíme vás hezky skákat,“ slíbil tatínek.

„Předpovídat počasí, to se ví,“ slíbila maminka.

„Sbírat rosu po kapičkách,“ slíbili oba dva.

A zase bylo všechno tak, jak řekli rodiče. Žabce i všem pulcům narostly nožky a všechno, co pořádná žabka musí mít. A zmizel jim ocásek. Rodiče je učili básničky a písničky, učili je kvákat a skákat, předpovídat počasí, sbírat rosu, a všechno bylo, jak má být.

Žabky a žabáčky je ale třeba i vychovávat! Maminka Žaraba a tatínek Žarabák je vychovávali s láskou a nenápadně, aby to nikomu nelezlo na nervy. Také s troškou legrace. A vždy v žábovštině, aby se jaksepatří naučili mateřskou a otcovskou řeč.

„Kvak jste se prospaly, dětičky?“ ptala se každé ráno maminka Žaraba. Pozorně si vyslechla třináct odpovědí, a už tu bylo oblékání. Žabky a žabáčci se oblékali hlemýždím tempem, jen žabka Žabka byla hotová cobydup. Vyparáděná v šatičkách z vodních řas.

Vyparáděná – ale jak? Všechno naopak! Pravá přední nožka v levém rukávu, levá přední nožka v pravém rukávu, pravá zadní v levé ponožce a tak dále. Oblékala se příliš

nakvap, to bylo jasné. Maminka Žaraba ji hned poučila: „Jen nedělej nic nakvak, abys to neudělala naopak!“ Samozřejmě to platilo pro všechny malé žabky a žabáčky.

Jednoho dne nastala v rodině Žarabáků veliká změna. V močálu bylo totiž vydáno nařízení, že každá malá žabka a každý malý žabáček bez výjimky musí chodit do školy. „Kvak jo!“ povzdechla si zhluboka maminka Žaraba. „Já jsem nikdy nechodila do školy, a nejsem žádná hloupá žába, vid' tatínku?“ Tatínek Žarabák přitakal: „O tom nepochybuju. Jsi nejmoudřejší žába v celém močálu, ale ať je to tak, nebo kvak, nařízení je rozkaz a rozkazy jsou k tomu, aby se plnily.“

V tu chvíli zakukala v lese kukačka, jako by říkala: „Jasně!“

Panenko kukavá, to bude otrava! Pomyslela si žabka Žabetka.

II. Žabka Žabetka jde do světa

Žabka teď měla dost času, když už nechodila do školy, a tak se jí každý den vylíhl v hlavě nějaký nápad. „Co kdybych se vydala do světa?“ navrhla jednou u snídane. Rodičům uvázlo sousto v krku, přesto se usmáli. Spolkli bobulky hlohu plněné muším, mrkli na sebe, pak poodešli stranou a chvíli se radili. Šušu, vždyť naše Žabetka už není žádný pulec!

„Jen jdi, upletu ti batůžek,“ řekla mamina Žaraba.

„Abys měla do čeho sbírat zkušenosti,“ zašprýmovat tatínek Žarabák.

Žabetce se rozzářily oči: „Jéminkote! Moje rodiče hned tak něco nevytočí!“

Maminka Žaraba samozřejmě nejdřív vypravila do školy svých dvanáct prvňáčků, až pak se dala do chystání. Natrhala ta nejhezčí rákosová stébla a začala plést batůžek. Jedno očko hladce, ať se Žabetka hezky toulá, druhé očko obrace, ať se Žabetka hezky vrátí. Nezapomněla ani na kapsy, ať si Žabetka má kam schovat důležitosti, například čtyřlístek pro štěstí nebo placatý kámen.

Za tři dny mohla maminka Žaraba začít balit. Předtím ještě na sluníčku upekla koláče z bláta, plněné malinami. Když vystydly, zabalila je do ubrousku z jitrocele a šup s nimi do batůžku. Přidala dvě skořápky plné sušených ponrav a pět sladkých, voňavých perníčků, taky pečených na sluníčku.

Potom přinesla ze spížky pití. Ta Dobrá rosa je proti žízni opravdu dobrá, pomyslela si. Rosu sbírala do kvítkových hrníčků celá žabí rodinka. To se ví, že krátce před svítáním, ještě na ně z nebe mrkala jedna nezhaslá hvězda. Tak časně zrána byli žabí caparti ospalí, zívali na celou pusou. Dokonce jednoho žabáčka musel nést táta na ramenou.

Ale nic naplat, výchova rodičovská má být hned i rosničkovská. Ať žabky vědí, proč si říkají rosničky. A ať jsou odmala pilné jako včeličky. Jen jim to neříkat takhle okatě. Svou pravdu si každý musí hledat sám.

Rosu slili do lahví ze speciálně stočených listů blatouchu. To již mrkavá hvězda šla spát, z nebe se díval jenom bledý měsíc, měsíček v úplňku. Vypadal jako veliká odkvetlá pampeliška. Beze stonku, samozřejmě. Maminka Žaraba se usmívala, když teď na to vzpomínala. A byla si na 101 procent jistá, že jejich žabáček nešel po svých hlavně proto, aby mohl dosnít zpřetrhaný sen.

„Tak, konec vzpomínám, pokračuje se v balení!“ potřásala hlavou maminka Žaraba. Jenomže do batůžku se už nevešlo ani zrníčko máku. A maminka Žaraba moc chtěla, aby tam bylo. Nakonec ho strčila do boční kapsy. Vždyť i při tom nicovatém zrníčku si Žabetka vzpomene na mamičku. I když batůžek vyprázdní, pořád bude plný maminčiny péče, pousmála se. Na rozloučenou upekla borůvkový dort se šnečí šlehačkou. A protože to byl smutný dort, všem bylo dovoleno mlaskat.

A už jdou. Celá rodina vyprovází žabku Žabetku až k tomu práchnivému pařezu za křovím. Hop, hop, hopká Žabetka s batůžkem na zádech. Vedle ní hopkají rodiče a dvanáct jejích sourozenců. S nimi se rozloučila bez nějakých dlouhých řečí, protože přece pospíchali do školy. „Mějte se kvaky,“ řekla všem najednou. „A ty taky,“ odpověděli jí všichni najednou a utíkali za tím rozzlobeným mrakem, víš houbeles, je to pětka. Žabetka udělala směrem ke škole dlouhý nos a až potom se rozloučila s rodiči.

„Nebojte se, budu ve světě vyhledávat kaluže, jak jen to půjde,“ uklidňovala je.

Maminka Žaraba si setřela slzu a tatínek Žarabák si povzdechl.

„A na sluníčku se nebudu příliš opalovat,“ dodala Žabetka.

Tatínek Žarabák si setřel slzu a maminka Žaraba si povzdechla.

Loučení, to se ví, není žádná legrace!

„Tak se měj krásně a skládej básně,“ řekla maminka Žaraba rýmovaně jako vždy, když je dojatá. „A dej pozor, ať tě nespolkne čáp,“ řekl tatínek Žarabák jen tak obyčejně, bez rýmů, přestože byl i on dojatý. Tatínek Žarabák totiž nemluví v rýmech, spíše ve šprýmech. Teď ale na šprýmy nebyla vhodná chvíle. Vždyť jejich milované dítě nemá na zádech batůžek pro nic za nic, jejich milované dítě se vydalo daleko do světa!

Svět sice začíná kousek od nich, za starým známým pařezem, ale kudy všudy se táhne! Svět zkrátka není jen támhle za humny, proto Žabetce museli ještě něco říci, aspoň dvě tři slůvka. Jen ať jí mají u sebe trošinku děle. „Tak žabulko, ať ti ve světě hezky přší!“ řekl tatínek. „Ať ti ve světě přší samé štěstí!“ řekla maminka a z očí jí přšely slzy jako hrášky.

Pospíchat se nemusí, to chce ještě tři pusy. První, druhá, třetí – ať se naše Žabča neztratí a vrátí! A tím loučení skončilo. Kvak jo, šťastnou cestu, Žabetko!

III. Žabka Žabetka (úryvek z knihy 29 – 33 s) - tvořivá dramatika

Ráno se žabka umyla v rose a protáhla se při rozcvičce. Předpažabit! Vzpažabit! Upažabit! Připažabit! Na lesní cestičce při bílé kávě z kaluže vzpomínala na maminku, na tatínka na sestřičky, na bratříčky. Snědla všechny maminčiny koláče, ale drobečky z ubrousku nevytrásla, můžou se jí hodit v nouzi. Nakonec spočítala korálky schované v batůžku a zjistila, že jí zůstaly už jen čtyři.

Žabetka nejprve litovala, hned zas nelitovala, potom zase litovala... A čeho?

No přece toho, že dala modrý korálek pavoučici. „Vždyť to ani není moje kamarádka!“ Povzdechla si. „Jsem samotinká jako kůl v plotě. Nikdo se se mnou nebaví, každý jen pospíchá. Jakkak nebýt smutná?“

Nebem se prohánělo stádo rozzlobených mraků kvakuláků.

„Možná bude pršet,“ řekla žabka.

Myslela tím, že bude pršet z jejích očí.

Slyšela dešťovku, čekající na déšť poblíž cesty. Samou radostí se zvlnila, pak udělala na té prašné cestě můstek. Slyšela to ještěrka a honem se odplazila pod jehličnatý strom. Prý jehličí spadlé v dešti krásně voní. Tohle stihla Žabetce říct a už jí nebylo. Žabka si chtěla poklábosit alespoň s můstkem. Jenže můstek na ni koukal žížalíma očima a funěl námahou, jak tam stál v té ohnuté poloze. Potom žížala udělala provaz a zalezla do země.

Žabetka vstala a hopkala lesní cestou dál. A mračila se přitom jako to nebe.

„Nechci, aby z mých očí přšelo, nechci, aby mi někdo řekl, že jsem žabka fňukna,“ mluvila sama k sobě. Pro jistotu se hned usmála na jednu odkvetlou pampelišku. Lehce do ní ťukla, jestli je opravdu spolehlivě odkvetlá. A co ta udělala? Po větru jí poslala pampeliščí pozdrav. Lechtivý padáček vlezl žabce do nosu. Hepčíí, hepčíí!

Žabčino kýchnutí přivolalo broučky, kteří byli na výletě. Když zahlédli zelené stvoření s velkou pusou, pelášili na všechny světové strany. Netušili, že je žabka nechce sníst, že by si ráda popovídala i s těmi tvorečky.

K tomu všemu z hlíny vystrčila hlavu dešťovka. Šla stejným směrem jako Žabetka, jenže pod zemí. Teď, když už z ní bylo kousek vidět, neskrývala své rozčilení.

„Jak to, že neprší?!“ křikla na žabku.

„A kdo řekl, že má pršet?!“ odsekla jí žabka.

„Přece ty!“

Žabka jí dala přední nožky v bok, oči malinko přimhouřila.

„Tak to jsi, žížalo, na velkém omylu,“ povídá. „Čekala jsem jiný déšť, se slanými kapkami a jenom můj. Ale tomu ty nemůžeš rozumět.“

Dešťovka povylezla do půl těla nad zem. „Jsi obyčejná popleta!“ ušklíbala se a zavrtala se zpátky.

Žabka zvedla hlavu, zadívala se do mraků a zašeptala: „Dešťičku, dešťičku, potěš smutnou rosničku!“ A dešti ukrytému v mracích patřilo i její další povídání. Žabka s pohledem upřeným vzhůru vyprávěla: „Ne, nebylo mi kvaky poslouchat, jak se mnou ta dešťovka mluví. U nás v močálu nikdo nikoho neurážel. Tak ať prší, ať ta protivná ošklivá žížala vidí!“

Najednou se tu objevila ještěrka.

„Rosničko, tak co je s tím deštěm? Bude, nebo nebude? Zjisti to už, prosím tě!“

Tohle žabce zvedlo náladu. Ještěrka jí o něco prosí a důvěřuje jí. Ví, že předpovídat počasí, to není jako hop na kámen.

„Podívej se na nebe,“ ukázala ještěrce nožkou. „To černé, co se tam roztahuje, to jsou mraky kvakuláci. Z těch teda může být i krupobití.“

Ještěrka se polekala. „Krupobití? Propána! A já se těšila na letní deštík! Prosím tě, rosničko, zaříd' to!“

„S mraky kvakuláky nejde vyjednávat,“ povzdychla si významně žabka. Poznala jsem to na vlastní kůži. Ale můžu to zkusit s větrem. Řeknu mu, ať odežene černé kvakuláky a nechá tam nahoře jen šedivé mráčky s deštěm.“

Ještěrce se rozzářily oči. „Ty bys to dokázala?“

„Jasně“, usmála se Žabka.

Ještěrka utíkala k hromádce spadlého jehličí. „Budu ti držet palečky!“ křikla z dálky.

Nesmím ji zklamat, ať se před ní neznemožním, řekla si žabka.

A dostala nápad. Vymyslí básničku rovnou pro větrného krále a hezky mu ji zarecituje. Tím vlastně poslechne maminku, která se s ní loučila slovy: „Měj se krásně a skládej básně.“

Tak! Žabka se uklonila a recitovala:

„Prosím tě, foukavý mocný větře,

ať nikdo neříká, že Žabka lže.

Foukej silně, jak jen můžeš,

ať všechny kvakuláky odfoukneš.
Nech nám tu jen obyčejné mraky,
budu ráda a ještěrka taky.

Větrný král Žabetčino přání nejen slyšel, ale i vyslyšel.
Deset královských fouků stačilo, aby kvakuláci, ze kterých bývá krupobití, odletěli.
Pak se rozpršel úplně normální déšť. Žabka zaklonila hlavu a přšelo jí přímo do pusy. „To je teda kvaky!“ libovala si. „A nejkvakovější je, že jsem dodržela slovo.“

„Díky, rosničko. To tvoje dodržené slovo je báječně mokré,“ poznamenala ještěrka, která se tu opět mihla. Mrskla ocáskem a zmizela pod nízkým smrčkem.

Najednou se všechno obrátilo k dobrému. Zpod země vylezla dešťovka a v jednom kuse se žabce omlouvala.

„Jsi úžasná, rosničko! Umíš předpovídat počasí, umíš skládat básně a odehnat krupobití. Tak to klobouk dolů,“ řekla a uctivě smekla čepičku.

Žabka se žížalou si hrály v tom dešti a voda z kaluží špláchala a les voněl jehličím. Žabetka si vzpomněla na křižákova slova: „Den je vždy takový, jaký si ho uděláme.“ A vzpomněla si samozřejmě i na své korálky. Vyndala je z batůžku jeden po druhém, a jak si se žížalou kuličky přikládaly k očím, svět byl hned žlutý a hned zase oranžový nebo fialový.

Dešťovce se moc líbil žlutý korálek. Žabka jí ten žlutý korálek nechala provždycky, ať si pod zemí svítí. Dešťovka řekla, že se jí taková lucernička opravdu hodí, aspoň uvidí, jestli v té tmě správně provzdušňuje půdu. Potom se rozloučily: „Kvak, čau, ahoj – o mne se neboj!“

Než dešťovka zmizela pod zemí, slíbila Žabetce jednu věc. Že bude v podzemí pracovat potichu, bez hluku, a že nezpůsobí ani to nejmenší zemětřesení. Žabka ticho opravdu potřebovala. Když totiž zase osaměla, přemýšlela o žabím životě a u toho musí být klid.

Na něco při tom přemýšlení přišla. A na co? Když někomu dárek dáš, taky z toho radost máš.

„Těch zkušeností ale přibývá!“ zaradovala se.

„Řekla bych, že dnešní den byl pěkně žlutý,“ zamumlala před usnutím.

IV. Žabotka a Žabda

Bylo ráno, byla neděle. Žabotka sotva otevřela oči, už si dělala laskominky na koláče od maminky. Sní ho celý, protože v neděli se žabka o koláč nedělí. Hrabala se v batůžku, ouha, úplně zapoměla, že z koláčků nezůstaly ani drobky. Objevila ale makové zrníčko! Mňam! Dobrý máček zapila Dobrou rosou, pak se chvíli dohadovala s jednou vosou, ta si totiž taky chtěla líznout. Žabka jí řekla, ať si cucne z rosy v trávě. Tahle z lahve je vzpomínková a šmytec.

Vosa odletěla našťvaná. A rosa v žabčině bříšku tichounce žbluňkala, jako by zpívala: Byla jsem rosa, rosička, vypila mě rosnička! Žabotka si tu písničku vymyslela a přišlo jí k smíchu, že má v bříšku žbluňky koncert. Smála se, když hopkala lesem, až k tomu velikému třpytivému močálu.

Najednou vidí na pěšině červený kopeček. Nebyl z hlíny, ani z písku, ani z jehličí. Vylezla na něj a skákala jako na trampolíně. Kopeček byl příjemně měkounký. „Ještě trochu si zaskáču a pak se vykoupu,“ rozhodla se žabka.

Vtom slyší: „Kvak!“

Ohlíží se, a nikde nikdo.

„Kvak!“ zakvákala i ona.

A zase slyší: „Kvak!“

Ohlíží se – a za rákosím se schovává okatý, nohatý žabáček. Dělal, jako, že ji nevidí, a žabka také dělala, jako že ho uvidí. Až po třetím kvak! se seznámili.

Žabáček se jmenoval Žabda.

„Ten kopeček je tvůj?“ zeptal se.

„Je můj, ale může být taky tvůj,“ řekla Žabotka.

Žabda se ni usmál. Pusou jen tak trochu, hlavně očima. A žabka hned věděla, že *on* je ten *někdo*, co o něm snila. A proč právě *on*? Protože měl oči jako tráva na jaře a pusou měl tak nějak rošťáčkou, a když malinko cukl pravým koutkem, vypadal jako žabáček darebáček, ale takový milý darebáček!

A Žabotka byla pro Žabdu nejhezčí žabí holka ze všech žabích holek všech močálů světa.

Spolu skákali, spolu kvákali a nakonec vlezli pod kopeček. V té červené tmě si šeptali do oušek sladká slůvka, báječně se to poslouchalo. Ve chvílkách, kdy nešeptali, Žabda žvýkal trávu. Tráva, to je jeho žvejka, moc legračně ji žvejká, obdivovala ho žabka.

Potom Žabda rozhodl, že si půjdou zaplavat a že svatba může být třeba hned.

„Ty jo, to ještě předtím, než skočíme do vody?“ zapochybovala Žabotka.

A Žabda řekl: „Radši ne, nejhezčí svatby jsou za svitu měsíce.“

Vystrčili hlavy zpod červeného kopečku, kolik že to mají hodin. Podle stínů věděli, že je právě poledne. „Do svatby času dost,“ uklidňoval žabku její budoucí manžel.

Ale žabka si to nemyslela. „A co svatební kytice? A co svatební hostina?“ dělala si starosti.

To už byli zase pod kopečkem, v červeném přítmí. „Neboj, mám to pod kontrolou,“ cukl Žabda pravým koutkem.

Žabka si pomyslela: Je krásné mít někoho, kdo má pod kontrolou moje štěstí! Byla zamilovaná až po uši. Od šípkových keříků vanula sladká vůně a žabka viděla i tu vůni růžově.

Najednou se nad jejich kopečkem ozval jekot. Okamžitě se přikrčili k zemi.

„Páni! Moje ztracená kšiltovka!“ ječel kdosi a dupal přitom jako stádo slonů.

„Pst, to je lidské mládě,“ šeptl Žabda.

Než se vzpamatovali, lidské mládě chňaplo kopeček, který je ukrýval. „Jé žáby!“ vykřiklo a potupně drželo žabku i jejího budoucího manžela za nožky, hlavou dolů.

Žabka se třásla strachy. Jenže její žabáček na ni mrkl, a žabka správně vytušila, že i tuhle hrůznost má pod kontrolou. „Brekekeks! Brekekeks! Brekekeks!“ breptal Žabda a vyplázl dlouhý jazýček. Přestože žabka visela hlavou dolů, dobře viděla, jak na něho obrovské lidské mládě třeští oči. „Br, žabí zaklínadlo!“ zaječelo, povolilo prsty a prudce trhlo rukou. Žabí páreček such a žuch, přistál na zemi.

„Sakryš, to jsme teda měli štěstí,“ vydechl si Žabda. „Koukej, jak ten lid'oun upaluje!“ smál se a ukousl si z trávy. Než sežvýkal půlku stébla, žabka přemýšlela o své nové zkušenosti. A vzala si z ní tohle ponaučení: *Měj filipa v hlavě – poradíš si se vším hravě!*

A zase jim bylo báječně. Už si ale nemohli šeptat pod kopečkem, ten byl někde daleko na člověčí hlavě. Žabáček mrkl, žabka mu odmrkla a žbluňk oba do močálu!

Zaplavali si, dohodli se na prstýncích a potom hopkali kolem močálu na opačný břeh. Tam, na náměstíčku Pulce Odvážného, bydleli rodiče žabáčka Žabdy. Mohli se k nim dostat i podvodní zkratkou přes močál, jenže představit rodičům svou vyvolenou je velice důležitý krok. Kráčet, třebaže hopkavě, se jim v téhle situaci zdálo vhodnější než plavat.

„A jéjé! Jéjé! Tak ty se nám budeš ženit!“ velice se divila Žabdova maminka.

Žabda cukl pravým koutkem. „Ne vám se budu ženit, ale nám!“

A podíval se na žabku.

„Vždyť říkám, že nám,“ usmívala se žabčina budoucí tchyně. Hned nato začala o svatební hostině. To vaření a pečení a všechno zabezpečení, ach můj bože, potrvá tři dny! Až potom může být svatba.

„Jenomže my jsme si řekli,“ kuňkala žabka nesměle, „že dnes večer při měsíčku...“

„Ale hele! Tak při měsíčku!“ mrkl na ni budoucí tchán.

A její budoucí manžel upřesnil: „Svatební obřad bude dnes při měsíčku, podle žabích zvyků jen my dva. A pak bude svatební hostina.“ Žabčin budoucí tchán na to řekl, že on se ženil bez hostiny a není nijak hubený. Poplácal se po bříšku, všichni se zasmáli a budoucí tchyně se zeptala na žabčiny rodiče.

„Bydlí v močálu, hodně daleko odtud,“ povzdechla si žabka.

„Pošleme jim svatební oznámení.“

„Všem známým je rozpošleme,“ dodal Žabda.

Byla ta pravá chvíle skočit do vody. Když budoucí novomanželé znovu vyplavali na břeh, po krátkém dešti zdobila nebe duha. Žabka si pomyslela: Je barevná jako moje korálky, které už nejsou moje.

Pro miláčka Žabdáčka nemám ani jeden... Ale nebylo jí to líto. Dívat se spolu na duhu je krásné i bez korálků. Tenhle duhový den je nejhezčí ze všech!

Vál slabý větřík, šustilo rákosí, zpívali ptáci a oni dva jako by na křídlech spěchali hledat ty nejnejnej svatební šaty a tu nejnejnej svatební kytici. Když se pak vraceli, nad močálem zapadalo slunce a duha šla spát.

Svatební strojení trvalo tři hodiny. To už na krajinu sedla noc. Ne černá, ale tmavomodrá, protože i noc umí vytušit, kdy se hodí odhodit černý plášť.

Žabka na sobě měla bílé šaty řasené na žabku, jak se říká. A závoj z pavoučího krajkoví, na kterém se v každém očku třpytila stříbrná perlička rosy. A co věneček? Ten uvili z pampeliščího chmýří, tu a tam vpíchlí modrou pomněnku. A prstýnek? Ten uřízli z lesklého stébla slámy. Stejný kroužek měl samozřejmě i ženich. Ovšem svatební kytice už patřila jenom nevěstě. Rozhodli se pro pomněnky, aby na svou svatbu nikdy nezapomněli.

Svatba byla na mýtince pod břízou. Svítíl měsíc, hvězdičky mrkaly, některé slétly těsně nad zem a proměnily se ve světlušky. Svatební noc je totiž nocí kouzel. V dálce moc pěkně zpíval nějaký pták. Možná slavík, pomyslela si Žabetka. Nahlas to neřekla. Svatební obřad by nenarušila za nic na světě.

Nejprve odříkával ženich Žabda:

„Já, žabák Žabda slibuju,
že Žabetku, kterou miluju,
budu mít rád pořád.
Je to tak, kvaky kvak!“

Po něm slibovala věčnou lásku nevěsta Žabetka.

A potom recitovali spolu:

„Ať nám zní v duši každé ráno
tvoje i moje svatební Ano!“

To se ví, že si nakonec dali pusu. Ne jednu, ale hned pět. Jak nádherný je svět!

V. Chroupek Bobr všeměl

Ahoj děti, já jsem Chroupek.

Jsem bobr a žiju u čistých řek, potoků a rybníků, kde si stavím přehradu a svůj domeček.

A tady bydlím. Narodil jsem se tu a pocházím ze starobylé rodiny stavitelů přehrad. Moji sourozenci i já jsme přišli na svět na jaře uprostřed hlubokých lesů zbrázděných průzračnými řekami a hlubokými tůněmi.

Když nás maminka přestala krmit svým mlékem, začali jsme se živit výhonky břízy, které nám přinášel tatínek. Pak konečně nadešel den našeho prvního seznámení se světem.

Maminka nás vzala do březového háje a naučila nás vybírat a ohlodávat ty nejkřehčí větvičky. Brzy jsme si cestu do háje zapamatovali a pak jsme tam už chodili sami. Cestou domů jsme se vraceli kolem tůně, kde jsme si hráli se sousedkou kachnou.

Jenže ta naše hry neměla vůbec ráda! A protože jsme ji zlobili každý den, tak se raději odstěhovala a její hnízdo zůstalo od toho dne prázdné.

A právě v tom hnízdě jsme s bráškou strávili první noc mimo domov. Bylo pěkně měkoučké a moc dobře se tam spalo. Probudilo mě až šimrání a já zjistil, že si nějaký rak dělá snídani z mého ocásku!

Nevěděl jsem, jak se ho zbavit. Všichni kolem se mi smáli. Začal jsem se stydět, tak jsem raději skočil do vody. Ten hloupý rak se ale rozhodl, že se vykoupe se mnou a nechtěl se mě pustit. Nakonec ho to přestalo bavit, povolil klepeto a měkce dopadl na dno mezi husté vodní řasy. Od těch dob nemám raky vůbec rád.

Když jsme se s bráškou vraceli domů, tatínek nás už vyhlížel a hned začal hubovat: „Mladí bobříci nemohou nocovat mimo domov!“ zlobil se, „venku na ně číhá mnoho nebezpečí. Jenom doma se jim nemůže nic stát. Běda vám, jestli ještě jednou utečete!“

Až později jsme pochopili, jakou měl tatínek pravdu.

Jedné noci se do našeho domu snažil dostat velký, vyhladovělý medvěd samotář. Naštěstí se mu to nepovedlo, protože naši rodiče postavili pevný dům a my se nemuseli ničeho bát. Byli jsme na tatínka s maminkou moc pyšní.

Druhého dne jsme pomáhali nanosít dříví na opravu domu a přehradu. Ale některé stromy byly pro mé zoubky ještě moc velké. Proto jsem zamířil k rákosí, kde jsem uviděl nádherné červené stvolky. Zdálo se, že je musím ukousnout jedna dvě.

Ale stvolky se pohnuly a já se strašně polekal.

Ty tenké rudé tyčky byly nohy volavky, která mě ještě klovla zobákem za to, že jsem ji chtěl kousnout. Bude potřeba spousta času a učení, než budu tak chytrý, jako jsou dospělí.

To ráno jsem ještě zkoušel přehryzat buk. A sláva! Ještě pár hryzů a bude poražen.... Už jsem viděl vrchol, jak se naklání, kmen vrzal až praštěl a pak se strom s velkým žuchnutím skácel k zemi. V tu chvíli jsem uslyšel výkřik. Padající strom praštil naši úhlavní nepřítelkyni vydru do ocasu.

Večer jsem dostal za odměnu velké jablko a šťavnatou mrkev. Teď už ze mě byl mladý a silný bobr. Jednoho dne přinesl tatínek domů otep dříví. Zeptal jsem se ho, k čemu to má.

Vysvětlil mi, že se blíží podzim a že musí připravit pelíšek, abychom mohli přivítat další bobříky, kteří se narodí na jaře. Pak mi řekl, že si musím postavit také svůj domeček.

Ráno jsem vstal velmi brzy a vypravil se do lesa pro dříví. Uprostřed mýtiny jsem potkal bobřici Odetu, která zrovna valila velký březový kmen.

Byla moc milá, tak jsem jí pomohl a společně jsme si postavili domeček. Pak přišla zima a my z našeho teplého úkrytu jen posloucháme, jak v dálce vyjí vlci, kteří bloudí krajem.

Oba se už těšíme na jaro, které nám přinese krásná mlád'átka a další nová dobrodružství.

VI. Putování kapičky Járy

Dovolte, abych se vám představila. Jsem kapka vody a jmenuji se Jára. I když jste už tolikrát viděli kapku vody, možná vás nikdy nenapadlo, co všechno prožívá při svém putování světem. Budu vám o tom vyprávět.

Můj příběh začal hluboko v lese mezi kořeny prastarých stromů. Tam jsem se narodila. Ze země vytryskl čiperný pramínek, tenký jako vzdálené cinknutí zvonku. Svezla jsem se po hladkých oblázcích a šup – rovnou do neposedně drnkajícího potůčku. A pak začala velká jízda! Potůček vyběhl z lesa a pospíchal otevřenou krajinou, mezi loukami a poli, dál a dál. Prožila jsem po cestě tolik úžasných věcí! Potůček se proměnil v říčku, vody přibýlo a proud mě unášel dál do řeky. Je to tak báječné, když v záhybech zakousnutých do krajiny kloužeme kolem břehů a necháme si čechrat třpytivé vodní korunky!

Najednou říčku zastavila hráz. Všechny kapky se posadily na hladinu rybníka a nechaly se houpat na vlnách. Začíná hřát sluníčko. Opírá se do nás vši silou. Některé moje kamarádky se podivuhodně proměňují. Jsou lehounké, oddělují se od nás a stoupají vysoko, vysoko až do nebe, kde se změň v majestátní chomáče dešťových mraků.

My ostatní pospícháme dál. Dotýkáme se hlíny, kloužeme po kamenech a je nám dobře. V proudu vody se k nám přidávají další potůčky, potoky, říčky a řeky, spojujeme se v dunivý proud. Jsem na cestě do moře.

V moři se kloužeme na jiskřivých vlnách nahoru a dolů. Povídáme si a je nám dobře. Sluníčko se na nás z mráčků usmívá a jemně nás šimrá svými paprsky, až nás zahřeje natolik, že se vzneseme v podobě páry pomalounku k obloze. Tam jsem si s ostatními kapkami hrála na honěnou, a když nám začala být zima, spojily jsme se v jeden velikánský mrak.

Vítr nás odnesl nad pevninu, kde jsme narazily na velkou horu. Po jejím hřebenu jsem se sklouzla dolů do údolí. Tam jsem se vsákla do suché půdy. Prosakovala jsem hluboko, hluboko, až jsem narazila na kořeny prastarých stromů ...

VII. Dobrodružství kapičky Járy

Povím vám něco o sobě. Já jsem totiž malá cestovatelka a nikde nevydržím dlouho na jednom místě. A to jsem si jednou takhle se svými kamarádkami plavala v moři, povídaly jsme si, houpaly se. Sluníčko se na nás z mráčků usmívalo a jemně nás šimralo svými paprsky, až nás zahřálo natolik, že jsme se vznesly v podobě páry pomalounku k obloze. Tam jsem si s ostatními kapkami hrála na honěnou, a když nám začala být zima, spojily jsme se dohromady v jeden velikánský mrak. Zima byla větší a větší, vydaly jsme se tedy na další cestu. Vracely jsme se jako kapky deště na zem.

Některé kamarádky kapky udělaly na zemi louže, ale já jsem se vsákla do suché půdy. Prosakovala jsem se hluboko, hluboko, až jsem narazila na podzemní říčku a ta mě rychlým tempem přihnala až k jezírku. Chtěla jsem si tu na chvíli odpočinout, ale silný proud mě vtáhl do potrubí a hnal dál a dál z jedné nádrže do druhé přes mříže, síta a filtry. Docela čistá jsem natekla do vodovodního potrubí. Tlačila jsem se tu s ostatními kapkami. Byla tam tma a vůbec se mi tam nelíbilo.

Nakonec jsem se dostala do jednoho domečku, kde bydlela malá holčička Alenka. Zrovna se chystala čistit zoubky. Otočila kohoutkem, namočila kartáček a začala s čištěním. A v tom jsem se na řadu dostala já. Protlačila jsem se ven a ... bác! Spadla jsem do umyvadla a z něj znovu do těch ošklivých trubek a znovu do čističky.

Vyčištěná jsem skočila do řeky a odplavala do moře. Byla jsem velmi unavená a bylo mi moc líto, že jsem prošla tu dlouhou, namáhavou cestu jen tak bez užitku.

Kdyby Alenka při čištění zoubků vypnula vodu, moha jsem chvíli počkat, pak by si mě mohla třeba napustit do kelímku a vypláchnout ústa od pasty. Teprve potom vylít do umyvadla. Měla bych dobrý pocit, že jsem byla užitečná a už by mi ta strastiplná cesta tolik nevadila.

VIII. Matýskovy příhody

Zimní starosti

Druhý den ráno Matýsek rychle vyběhl do sněhu a rozhlížel se kolem sebe. Těšil se na kouzelné obrázky ze sněhových vloček. Nikde nic! Sluníčko dnes zůstalo schované a s ním i pestré vločky. Všude bylo ticho, jenom v dálce krákaly černé vrány.

„Krá, krá, nemám ráda zimu. Zebou mě nohy a kručí mi v břiše,“ ozvalo se Matýskovi za zády.

„Nebud' smutná, vráno. Za chvíli vyjde sluníčko a ukáže ti kouzlo s vločkami.“

„Krá, žádné kouzlo. Jenom zima a hlad. Zima a hlad.“ Vrána vůbec neměla náladu poslouchat Matýskovo utěšování.

„Počkej, v kapse mi zbyla hrst oříšků, dám ti je.“ Matýsek vysypal oříšky před vránu.

„Mmm, to je dobrota, krá, díky, díky, Matýsku. Hned je mi lépe. Určitě se ještě potkáme, ale teď už musím letět.“

Matýsek se brouzдал sněhem a najednou buch! Seděl na zadečku s otevřenou pusou. Co se stalo? Zvedl se, udělal jeden krok a ...bác!

Tentokrát se dokonce projel po bříšku. Díval se pod sebe na ledovou plochu. „Aha, vždyť stojím na rybníku. Voda zmrzla a teď je tu prima klouzačka.“ Matýsek se zvedl na nohy a začal projíždět po ledě. Popředu, pozadu, dokola i s výskoky a radoval se z nového zimního překvapení.

„Ťuky, ťuk,“ uslyšel najednou pod svýma nožkami. Matýsek se zastavil a pozorně poslouchal. „Ťuk, ťuk!“ Pod ledem na něj hleděla očka vyděšených rybek. Lapaly po dechu a zoufale narážely do ledu. „Vzduch! Vždyť ony nemohou dýchat.“ Matýsek začal bouchat a dupat od ledu, ale ten byl příliš pevný.

„Nazdar, Matýsku,“ ozval se známý hlas. Nad hlavou mu zakroužila vrána, které nabídl zbytek snídaně.

„Počkej, vráno, potřebujeme tvoji pomoc. Rybičky jsou uvězněné pod ledem a nemohou dýchat.“

Vrána přistála na ledové ploše a křídlem poplácala Matýska po zádech. „Žádný strach, to hravě zvládnou.“ Ale ať se snažila sebevíc, ani její ostrý zobák díru do ledu nevysekal.

„Teď už nám může pomoci jedině sluníčko.“ Matýsek pozvedl oči k obloze.

„Nasedat!“ roztáhla vrána svá široká křídla a skřítek se jí pohodlně usadil na zádech. Frr – a vznesli se rovnou ke sluníčku.

„Sluníčko, slunko, ukaž se, prosím, chtěli bychom tě o něco poprosit.“

Sluníčko vykouklo z tmavých mraků. „Dnes nesvítím, Matýsku.“

„Prosím tě, sluníčko, pošli jenom jeden svůj paprsek k rybníku. Rybičky potřebují rychle otvor v ledu, nebo se udusí.“

Sluníčko se usmálo. „Máš dobré srdce, Matýsku, pomůžu ti.“ Ostrý paprsek se dotkl ledu a už se rybičky tlačily jedna přes druhou, aby se dostaly k provzdušněné vodě.

„Sláva, sluníčko zachránilo rybky!“ radoval se Matýsek, černá vrána i rybky v rybníce. Radost mělo i sluníčko za šedivými mraky a těšilo se na další den. Copak asi Matýsek zítra zase vymyslí?

IX. O Ferdovi

Ferdinand žije ve městě. Bydlí v bytě spolu se svou maminkou, tatínkem a bratrem Karlem.

Tatínek chodí každý den do zaměstnání, maminka má moc práce doma a chodí často nakupovat, Karel je už velký a chodí do školy.

Většinou Ferda bývá sám v pokoji a nudí se, staví si něco nebo jde na balkon a kouká dolů.

Pozorovat ruch v ulici je moc zábavné. Ferda může počítat lidi, auta, autobusy, kola nebo se jen tak dívat, jestli najde něco, co by mohl počítat. Ferda už totiž počítat umí a je na to velmi pyšný. Tatínek taky vždycky říká, že člověk má s učením začít velmi brzy.

Maminka je v kuchyni a právě začíná připravovat oběd. Ve skleněné míse jsou namočené červené fazole. Jak se krásně ve vodě blýskají!

Ferda si vyčíhá příhodný okamžik a bleskem ponoří ruku do mísy a vytahuje plnou hrst červených tlustých fazolí. Rychle mizí směrem k balkonu, aby si kořist lépe prohlédl. Položí malou hromádku na podlahu a začne fazole počítat. Jedna, dvě, tři, čtyři, pět, šest, sedm, osm, osm..., osm.

A jéje! Těch fazolí je víc než osm a Ferda umí přece počítat jen do osmi. Doposud to úplně stačilo, ale teď?

Maminka by věděla, co přijde po osmičce, ale té se raději ptát nebude, musel by jí všechno říct a jinak není doma nikdo.

Nenápadně zatlačil Ferda zbylou fazoli do hlíny, kterou maminka připravila na balkoně na kytky, a bylo to.

Přešlo pár dní a na fazoli už zapomněl. Tedy ne docela, protože večer se zeptal Karla, které číslo je po osmičce. Teď mu počítání jde dokonce do desíti, ale už to nepotřebuje. Devátá fazole je přece pryč. Úplně pryč vlastně ne. Musí přece vězet v hlíně na kytky. To místo si Ferda ještě dobře pamatuje.

Dá se do hrabání, ale najednou přestane. Přesně na tom místě totiž z hlíny kouká malá zelená koule s červenou slupkou.

„A jé,“ řekne si Ferda a zkoumavě na to hledí.

Příštího rána jde Ferda zase ke květináči. S velkým údivem vidí, že se koule poněkud protáhla. Vypadá jako spící ukazováček s červenou slupkou.

To přece nemůže být jeho krásná červená fazole. Klobouček má sice tutéž barvu, ale to může být náhoda.

Jeho podezření je v té chvíli ještě příliš nejisté na to, aby se zeptal maminky, jestli se z tlustých fazolí mohou stát spící prstíky s červenými kloboučky.

Ne, to nemůže být pravda, to by mu muselo být úplně zle. Docela uklidněný však Ferda není, ale chce ještě počkat a fazoli dál zkoumat.

O víkendu byly Velikonoce a celá rodina jela k babičce. Bylo to nádherné, třebaže tatínka po spoustě snědených vajíček pálila žáha, maminka při mytí nádobí málem rozbila šálek na čaj a babička byla skoro bez sebe, když Karel vysypal kakao na krásnou dečku na stole.

Hned po příjezdu se Ferda vydal ke květináči. Byl moc překvapený, když uviděl malý zelený stonek s dvěma lístky na každou stranu. Vyrazilo to vzhůru! Ferda si sáhne na břicho. No, trochu tlustší je, ale tohle tam přece nemůže být.

Ferda to musí říct mamince, ta mu vždycky pomůže. On těch fazolí snědl tolik, a kdo ví, co z toho všechno bude.

Maminka si nechala vyprávět od vzrušeného Ferdy celý příběh a rychle ho uklidnila.

Náhodou strčil Ferda fazoli do země a to bylo pro vlhkou fazoli startem k životu. Hrnc na vaření a Ferdovo břicho fazole ovšem k životu nepřimějí. Fazole v nich nerostou.

Ted' je Ferda zase spokojený. A vlastně tak trochu hrdý, že tu fazoli zachránil. Probudil ji k životu. Ferda zachránce fazolí!

Ted' chodí Ferda každý den na balkon a pozoruje svoji fazoli. Každý den je o něco větší. Má už víc než osm listů, ale to už pro Ferdu není problém, protože už je nepočítá. Pozorování ho baví víc.

Má i svůj velký květináč. Dostal také zelenou konev a zalévá po celé léto. Jeho rostlina roste a vypíná se stále výš podél své tyčky. Ferda strčil do květináče totiž tyčku, aby se jeho rostlina měla čeho přidržovat.

Dal jí také jméno: Filoména, protože je tak pěkná a pyšná. Později rostou Filoméne jemné červené květy. Jsou to nejkrásnější květy, jaké kdy Ferda viděl. S velkým úžasem ted' pozoruje, jak se z květů klubou nejdřív docela malé a později stále větší fazolové lusky.

Když člověk lusky otevře, uvidí uvnitř krásné červené fazole. V polévce nebo jako zeleninová příloha či salát jsou moc dobré.

A když ty fazole strčí na jaře do země, začne celý příběh znovu. Ferdovi je už jasné, že příští rok strčí do květináče zase jednu krásnou červenou fazoli.

X. Pod hříbkem

Jednou zastihl Mravence liják. Kampak se jen schovat? Uviděl Mravenec na louce malinký hříbek, přiběhl k němu a schoval se pod jeho klobouček.

Sedí pod hříbkem a čeká, až přestane déšť.

Ale stále lije jako z konve ...

Přilezl k hříbku mokrý Motýl: „Mravenče, Mraveněčku, pusť mne pod hříbeček!

Promokl jsem, nemohu letět.“

„Kam tě pustím?“ odpovídá Mravenec. „Sám jsem se sem sotva vešel.“

„To nic. Třebas nepohodlně, ale zato v dobré pohodě.“ A pustil Mravenec Motýla pod hříbek.

Prší, prší, jen se leje ... Běží kolem Myška: „Pusťte mě schovat se pod hříbek! Voda ze mne teče potůčky.“ „Kam tě máme pustit? Není tu volné místo.“

„Smáčkňte se trochu!“ Smáčkli se a pustili Myšku pod hříbek. A venku stále leje, déšť nepřestává.

Poskakuje kolem hříbku Vrabec a pláče: „Čím-ča-ra-ra, čím, čím, namoklo mi peří, bolí mě křídélka. Pusťte mě pod hříbek oschnout, odpočinout si, déšť přečkat.“

„Už tu nemáme místo.“ „Poposedněte si, prosím!“

„Nuže dobrá.“ Poposedli si a místo se pro Vrabce našlo. Kde se vzal, tu se vzal, vyběhl na louku Zajíc. Uviděl hříbek.

„Schovejte mě,“ křičí. „Zachraňte mě! Honí mě Liška!“

„Je mi líto Zajíce,“ říká Mravenec. „Zkusme se ještě trošku zmáčknout.“

Jen co Zajíce schovali, přiběhla Liška. „Zajíce jste neviděli?“ ptá se.

„Neviděli.“ Přistoupila Liška blíž, čichá: „Sem se neschoval?“

„Kam by se sem vešel!“ Liška mávla ohonem a odešla s nepořízenou.

Mezitím přestalo pršet a opět vysvitlo slunce. Všichni opustili hříbek a radují se.

Mravenec se zadumal a řekl: „Jak je to jen možné? Nejdřív i mně bylo pod hříbkem těsno a teď se nás sem vešlo pět.“

„Kva-cha-cha! Kva-cha-cha!“ zasmál se kdosi.

Všichni se ohlédli: na hlavičce hříbku sedí Žába a chechtá se: „Vy jste ale ... Hříb přece ...“

Ale Žába nedopověděla a odskákala. Všichni se podívali na hříbek a pochopili, proč se dříve pod něj vešel stěží jeden a potom se jich tam vešlo pět. A vy jste na to přišli?

XI. Jak se vlastně rodí mravenčí děťátka

Nic nepomohlo, že to bylo potom všem líto a že Trumbelínek prosil, aby mu to Ferda odpustil. Bylo zkrátka po divadle, a co horšího, Ferda se nemohl dobře hýbat. Ležel málem jako mrtvý, nic neříkal a jen se kolem sebe díval jako ospalé kuře na měsíc.

Nemocniční sestry položily Ferdu jemně na nosítka a odnesly ho opatrně, náramně opatrně dolů, do nejtiššího pokojíčku v mraveništi. Bylo to až docela dole, až v nejspodnějším poschodí, zrovna vedle královniny komnaty. Tam ovázaly Ferdovi hlavu a on docela usnul.

Taková malá komůrka to byla, docela prázdná. Nebylo v ní nic, jen na stěně visela královnina křídla ze svatebních šatů. Schovávali je na památku a královna je teď už dávno nenosí.

Bylo tu opravdu veliké ticho. Královniny komorné chodily po špičkách, aby ani trošku nevyrušily vládkyni mraveniště v jejím královském zaměstnání – ve snášení vajíček. To totiž nedovedl v celém mraveništi nikdo, jen královna. A ta už vajíček snesla bezpočtu. Žádná z jejích komorných si nepamatovala, kdy se to snášení začalo. Každou chvíli přicházelo nějaké nové vajíčko na svět a už je komorné odnášely chůvičkám. Vajíčko je na světě, teď se o ně starejte vy.

Ale právě v té chvíli, kdo by to byl řekl, začala královna snášet trochu víc vajíček za sebou. Ani je komorné neměly kam dávat.

„Poslouchej, Ferdo, u tebe je tak teplo, můžeme sem dát několik vajíček vylíhnout? Neuděláš si žádné na měkko?“ otázala se potichu jedna udýchaná komorná Ferdy.

„Ani na tvrdo!“ vzdychl potlučený Ferda a raději se obrátil trochu na bok a usnul. Bylo tam opravdu příjemně teplo.

Jaké ho však čekalo překvapení, když se probudil. Z královniných vajíček se právě líhli malí červíčky a chůvičky je odnášely do miminkárny na krmení.

Vy nevíte nic o miminkárně? Dobře! Tak to bych vám měl teď povědět, jak je to vlastně s těmi mravenčími děťátky. Poslouchejte tedy. Ale pozorně. Když se vylíhne z vajíčka, je to mrňavounek, beznohý červíček. Takové malé, bezmocné miminko. Kdo nakoukne do jejich komnaty, do miminkárny, poškádlí je:

„Miminečka malinečka,

nechutná jim polívčička.“

To víte, miminkám hned tak všechno pod nos nejde. Cucají ještě z lahvičky med, sladké šťávičky a jedí jen to nejmenší, nejlepší a nejjemnější.

Když miminka trochu povyrostou, ani byste neřekli, najednou se na nich objeví malé chloupky a doma jim začnou říkat mrňata. To už je přinesou do mrňavinky a volají na ně:

„Mrňata – chlupatá,
brzo budou vousatá!“

Mrňata se zlobí, ale nic naplat. Z jejich chloupků se opravdu stávají později vousy. A když jsou z nich potom velcí, tlustí červíci, říká se jim škvřnata a zpívá se o nich tato písnička:

„Tramtarata – ratata,
už sem vezou škvřnata.
Zavážou je do plínek
a bude z nich kuklínek.“

Je to pravdu tak. Když škvřnata docela dorostou a tak se napapají, že by jim už puklo břicho, zabalí je chůvičky do plínek a udělají z nich kukly. Děťátku, které spí v kukle se říká kuklínek. Na ty se už nepokřikuje nic, protože kuklínci spí v hajárně jako zabítí a neprobudí se dříve, dokud se nepromění v mravence. To je pak opravdu slavný den. Jakmile přijde jejich chvíle, prokoušou kuklu, vylezou ven – a jsou z nich velcí mravenci.

Tak je to.

XII. O mlýnech na řece Bobrůvce

Jelínkův mlýn

Starým názvem Humpolecký mlýn stojí na velké křižovatce v Novém Městě na Moravě. . Byl to vodní mlýn, poháněný ve spádu 4,5m vodním kolem. Nad stavidly je vytvořena větší vodní nádrž, z které dál vytéká říčka Bobrůvka.

Mlynařil tu rod Jelínkových pocházející z Fryšavy, kde je o nich zmínka už před 250 lety. Ve mlýně mlynařil pan Augustýn Jelínek, který se zde doma učil řemeslu.

Jelínkův mlýn u Petrovic

Tento mlýn patří bratranci pana Augustýna Jelínka z Humpoleckého mlýna. Mlýn stojí naproti lomu. Spád náhonu je asi 6 m, což není u nás obvyklé. Před první světovou

válkou byla v mlýně zřízena škrobárna. Ta byla po válce zrušena a teprve pak se zde začalo s mlynářským řemeslem. Prvně se zde začalo šrotovat, vyráběly se zde kroupy, šindele a od roku 1931 se začalo s modernizací. Tehdy zahájili mlýnskou výrobu naplno až do roku 1955, kdy byl provoz zastaven. K pohonu sloužilo vodní kolo o průměru 4,5m a dosahovalo výkon 15 kW.

Mlýn Josefa Starého v Petrovicích

Mlýn je postaven ve svahovitém terénu na okraji vesničky Petrovice.

Vody náhonu ještě dodnes ženou malou turbínu o výkonu 15kW, mlýn je však opatřen i elektrickými motory, protože byl jako znárodněný majetek v provozu do roku 1980. Vodní mlýn byl v Petrovicích postaven v druhé polovině 15. století novoměstským panstvím, patřícím pánům z Lipé. Součástí mlýna byla i pila, která zastavila svůj provoz v roce 1949.

XIII. Říkadla, básně, hádanky

Děti: „Mlynáři, mlynáři, namel nám mouky!

Mlynář: „Namelu, namelu, ale musíte mi roztočit kola!“

Děti: „Hola, hola, roztočíme kola. Mlynář nám dá mouky, na koláče, vdolky!“

Medvídek (Smítková Z.)

Já jsem malý medvídek,
šikovný jsem, to bych řek,
když se chytnu za paty, umím dělat obraty.
Kotouly a kotrmelce,
žádnému se věřit nechce,
ale je to známá věc-
že jsem medvěd umělec!

Když prší
Jiří Žáček (Aprílová škola)

Když prší,

kvetou paraplíčka.
Když prší voda do ticha,
poslouchej déšť a zavři víčka.
Když prší,
kvetou paraplíčka
a každé někam pospíchá.

Déšť má hodně práce
Michal Černík (časopis Sluníčko)

Déšť má hodně práce:
kropí na zahrádce
stromy, trávu, květiny.
Pak se schová do hlíny

Vrbová píšťalka

Jaroslav Seifert (Šel malíř chudě do světa)

U potoka vrba stará
první probouzí se z jara
Proutek rovný jako svíčka,
nůž- je z něj píšťalička.
Ještě v trávě leží zmrazky
a už kvetou sedmikrásky.
A už zní to z měkké kory,
až se zelenají hory.
Poslední led počne pukat,
louka je hned samý dukát

Otvírání studánek

Bureš Miloslav (úryvek)

I studánky chtějí býti čisté,
tak jako děti vy jste;
i jim se stýskalo už po jaru.
Nejedna studánka malá
se o pramínek bála,
aby nezapadl do kalu, do bahna a do kamení,
jako člověk do soužení, ani trochu vláhy by v ní nezbylo.
Vždyť každá studánka v lese
na hladině
nebe nese, kdyby jí nebylo
o zem by se rozbilo.
I kdyby byla nepatrná tak, že pod křídla
by si ji schoval pták
a zaneslo ji bláto nebo listí,
nikdy neztratí se v kamení a v hlíně,
protože u nás na Vysočině
děti z jara studánky vždy čistí.

Čáp

Kráčí čáp, velký pán,
má zobáček dokořán.
Uteč, žabko milá,
škoda by tě byla

Říkanka k pohybové hře

Klapy, klap, klapy, klap.
Nohy dlouhé, je to tak,
k rybníku se blíží čáp.
Žáby skáčou do rybníka,
žáby skáčou do louže,
čáp je chytit nemůže.

Žába skáče po blátě,
koupíme jí na gatě,
Na jaké, na jaké?
Na zelené strakaté. (Červené, modré...)

Žabička

Žabička zelená,
zjara celá blažená,
na travičce poskakuje,
nožičky si protahuje.
Kvaky, kvaky, kvaky, kvak,
je to žabky, je to tak. (Suchá 2008)

Kapr

Miroslava Zázvorková (Říkejme si spolu...)

Kapr mrská ocasem,
plave tam a zase sem.
Nemá žádné nožičky,
jenom malé ploutvičky.
Nezpívá a nemluví,
protože to neumí.

Hádky

Co v létě kvete, v zimě dozraje a veverka si na tom pochutná? (Šiška)

V létě se zelenají, na podzim opadají? (Listy)

Korunu má, král není. Listy má, kniha není. Před deštěm chrání, deštník není.

Co je to? (Strom)

Co má v lese nejvíce jehliček? (Jehličnaté stromy)

Zelená a maličká - to je žába... (Rosnička)

Dlouhé bílé perutě, mají sličné... (Labutě)

IV. Fotogalerie (foto autorka)

Beseda s rybářem

Výlov rybníku

V lese

U rybníka

Setkání s Žabkou Žabetskou

Bádání

Výtvarné aktivity

Pokusy, objevy

Mlýny, čistírna odpadních vod

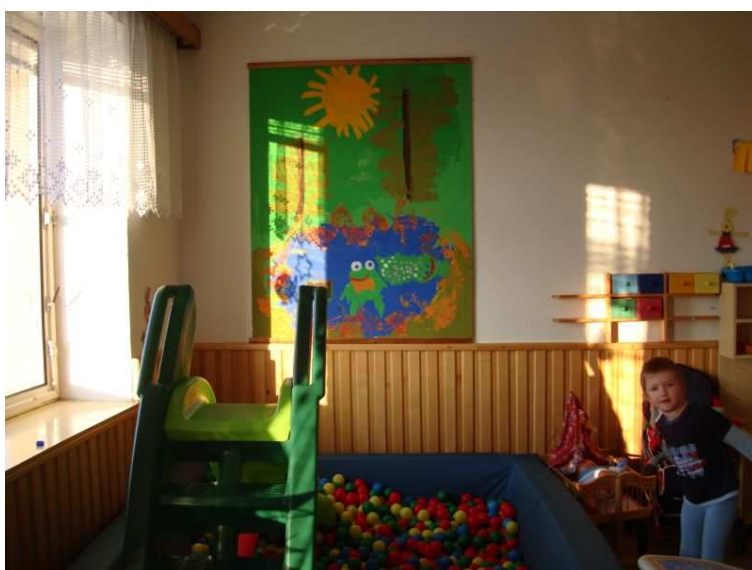

V zimě

S kapičkou Járou

ZTRATIL KOS PÍŠŤALKU

Hudba: V. Bláha, text: V. Čtvrtek

1. Ztra-til kos pís-ťal-ku, ne-měl no- vou, do-šel si k po-to-ku pro vr-bo-

vou, do-šel si k po-to-ku pro vr-bo- vou.
 2. Dej, vrbo, vrbičko, dej větvičku, já si z ní udělám písťaličku.
 3. Vrba mu větvičku ráda dala, písťalka písničku zapískala.
 4. Hrála tu písničku pravou kosí, kos černou hlavičku pyšně nosí.

MEDVĚDI

Hudba: M. Hynková - Text: J. Hostaň

1. Brum, brum brum, brum. Med-věd tan-čí, k to-mu bru-čí,

med-ví-d'a-ta tan-čit u-čí, tá-ta tan-čí, hla-vou ký-vá, ma-lič-ký se na něj dí-vá.
 2. Medvěd chodí kolem plotu, chtěl by zpívat, ztratil notu,
 mručí, mručí, až se třese, hlavou kývá, už je v lese.

Co to zvoní (hudba P. Jurkovič, text Jiří Žáček)

Mírně

Handwritten musical notation for the song 'Co to zvoní'. It is written on two staves in treble clef, 2/4 time signature. The first staff has a 'C' time signature and a '6' chord symbol above the end. The second staff has 'C', '6', and 'C' chord symbols above it. The lyrics are written below the notes.

Co to zvoní, co to cin-ká na tom na-šem ryb-ně-ku?
 Hra-je si tam s vl-nkou vln-ka na stří-br-nou ho-ně-ku.

1. Co to zvoní, co to cinká
na tom našem rybníčku?
Hraje si tam s vlnkou vlnka
na stříbrnou honičku.
2. Hrají si a pobíhají
jako stádo oveček,
každá vlnka jak ovečka
má na krku zvoneček.

MĚSÍCE

Hudba: P. Jurkovič - Text: V. Čtvrtek

1. Le-den je mě-síc pl-ný le-du, ú-nor za-vo-lá skři-ván-ka,

bře-zen dá prv-ní lžič-ku me-du, v dub-nu se čis-tí stu-dán-ka,

kvě-ten se ří-ká po-dle kví-tí, čer-ven si na svět slun-cem svi-tí.

Ref: Dva-náct je mě-sí-ců a kaž-dý z nich ji-nou če-pi-ci no-sí,

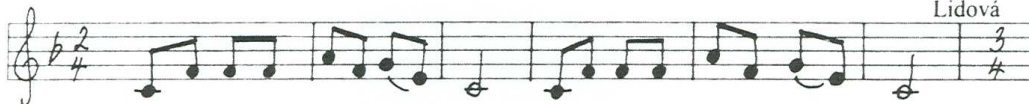
zi-ma nám do dla-ni na-sy-pe sníh, v lé-tě bě-há-me bo-sí.

2. Červenec po jahodách voní, srpen si bleskem zakřeše,
v září se sejdem pod jabloní, v říjnu déšť pleská po střeše,
listopad svléká stromům šaty, v prosinci zrajou hvězdy zlatý.

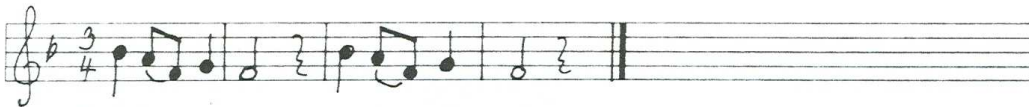
Ref: Dvanáct je měsíců ...

VRBY SE NÁM ZELENÁJÍ

Lidová

1. Vr-by se nám ze-le-na-jí, na dvě stra-ny roz-kvě-ta-jí.

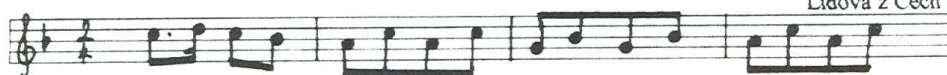
Ra-duj-me se, ve-sel-me se!

2. Žezulička v háji zpívá,
sedmihlásek se ozývá.
Radujme se, veselme se!

3. Byla zima mezi náma,
ale už je za horama.
Radujme se, veselme se!

MLYNÁŘI

Lidová z Čech

Jsou mly-ná-ři chla-pi, chla-pi, když jim mlý-ny kla-py, kla-py.

Jsou mly-ná-ři chla-pi, chla-pi, když jim mlý-ny jdou. Když jim mlý-ny

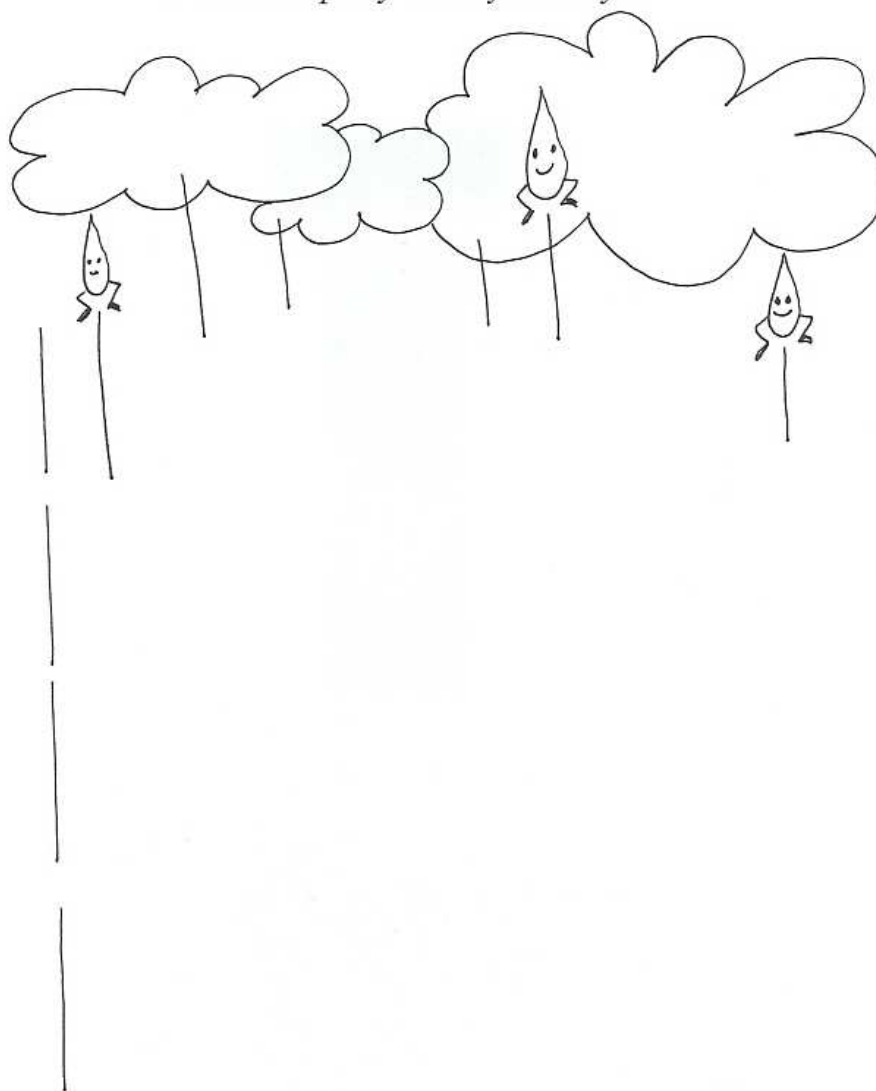
ne-chtí kla-pat, zač-nou ja-ko šel-my pla-kat. Jsou mly-ná-ři chla-pi, chla-pi,

když jim mlý-ny jdou.

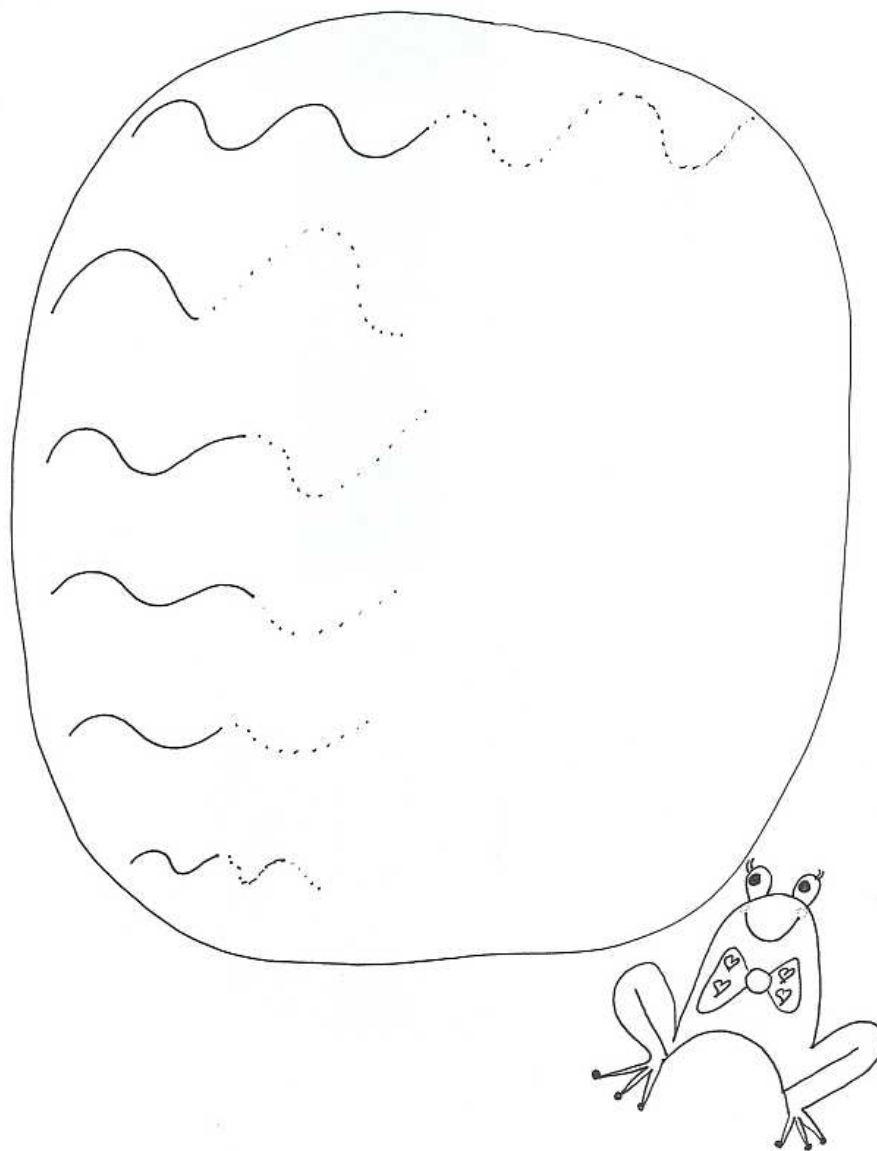
Grafomotorický list
Dešťové kapičky dostaly nožičky...

Grafomotorický list
Z velkého klubíčka bude zaječí holčička...

*Grafomotorický list
Na tom našem rybníčku...*

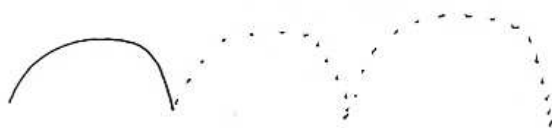
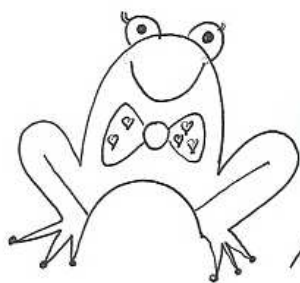

Grafomotorický list
Kruhy na vodě...

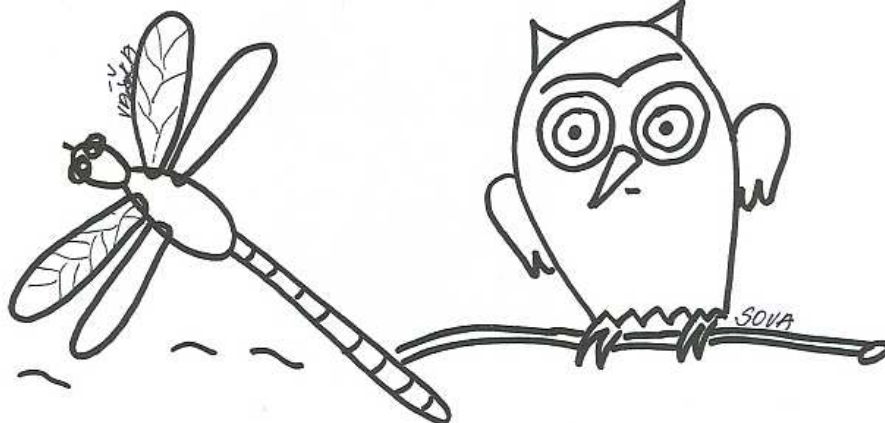
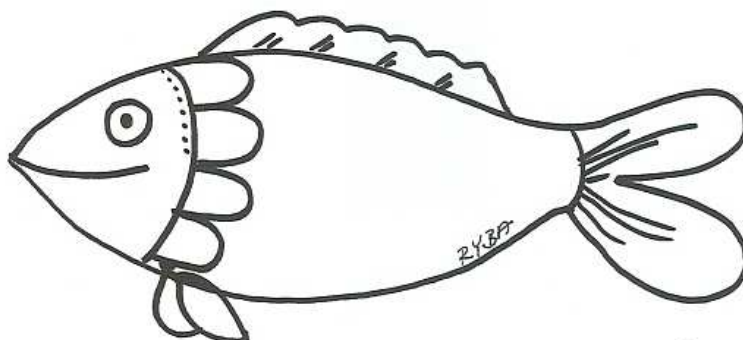
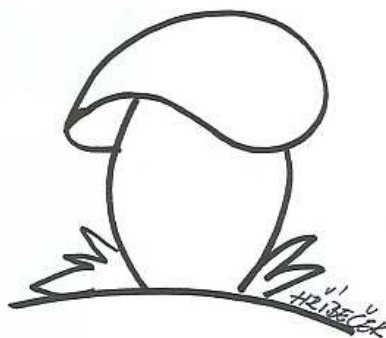

Grafomotorický list
Žabka Žabka skáče ...

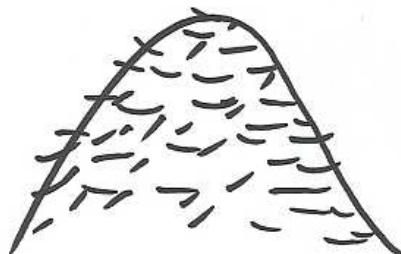
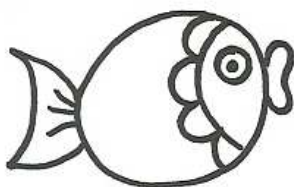
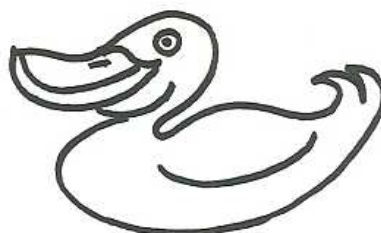
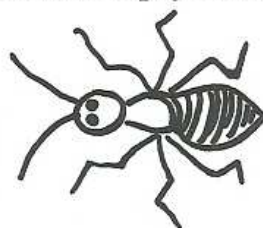
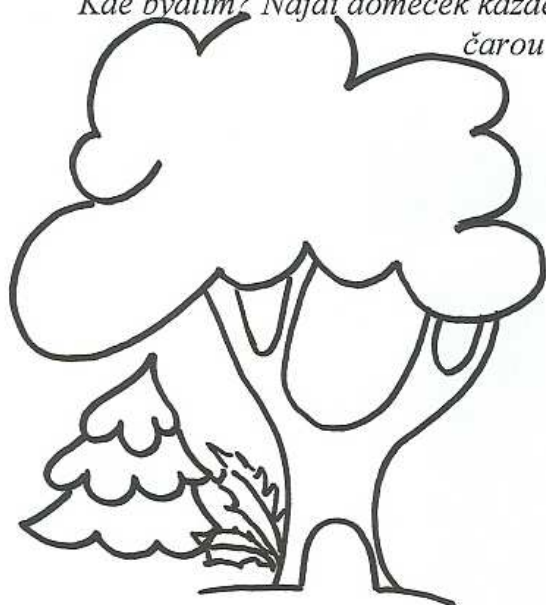

Pracovní list:

Vytleskej si slova a vyznač počet slabik pod obrázek

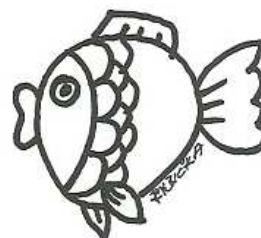
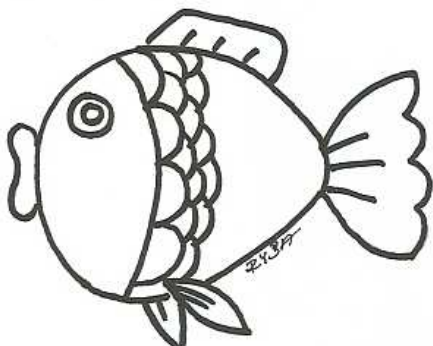
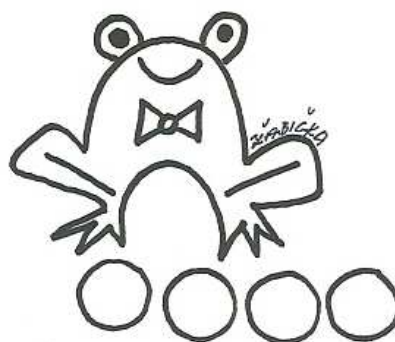
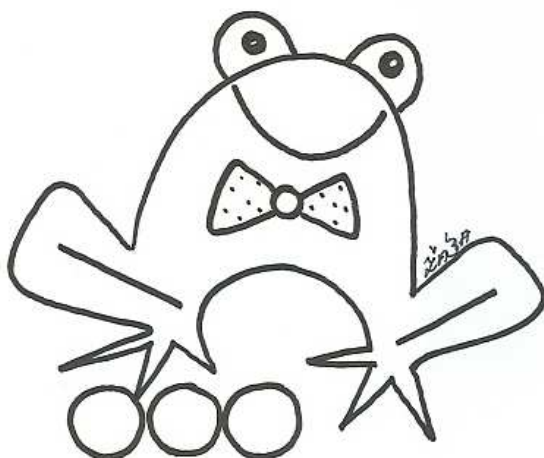
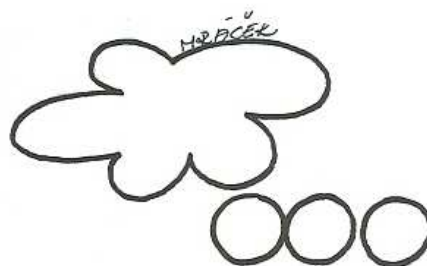
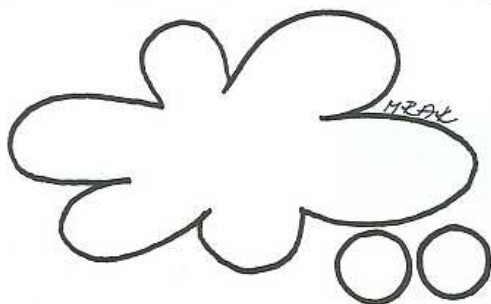
Pracovní list:
Kde bydlím? Najdi domeček každému zvířátku a spoj obrázky
čarou

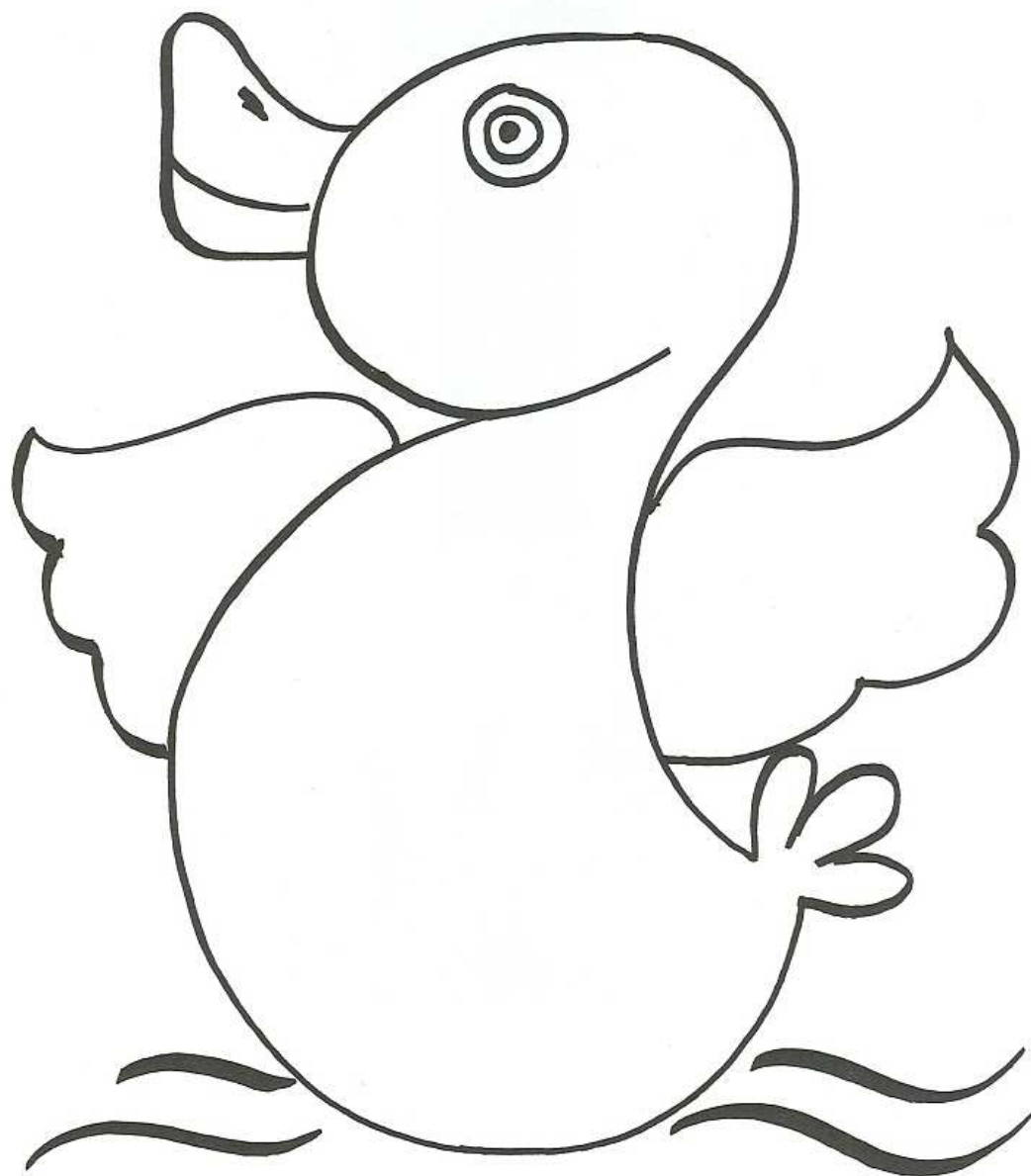
*Pracovní list:
Dokresli si svoji rybičku pro štěstí*

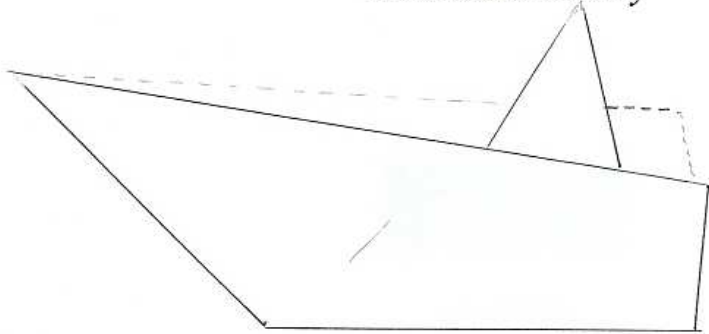
Pracovní list: Zdrobněliny
Vytleskej si slova a vyznač počet slabik pod obrázek

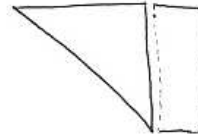
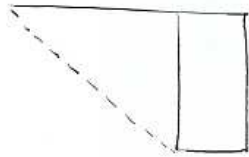
*Pracovní list:
Omalovánka k písničce*

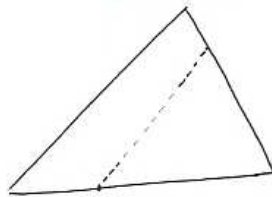
Skládanka lodičky

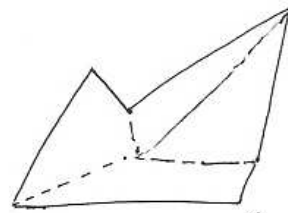
1) A₄ PAPIR PŘELOŽ, UDĚLEJ ČTVEREC

2)

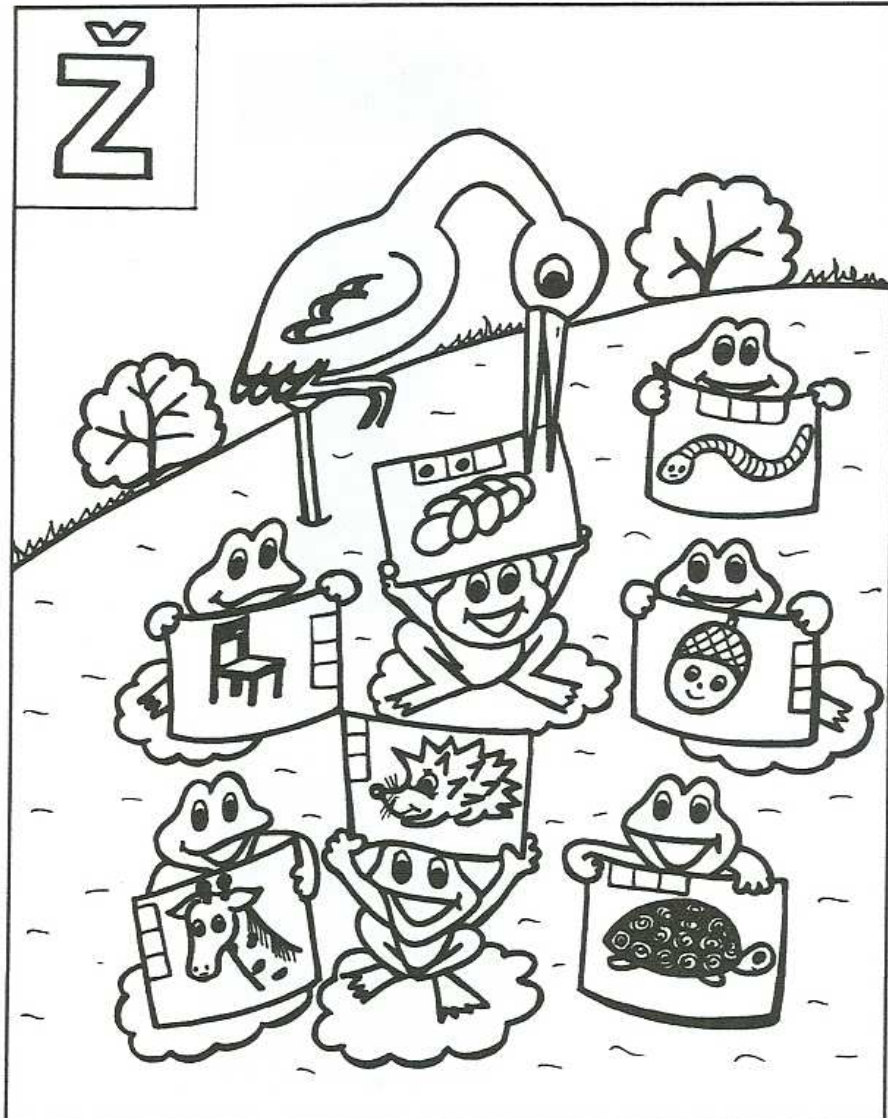
VYKROJIT 2/3
SLEADIT

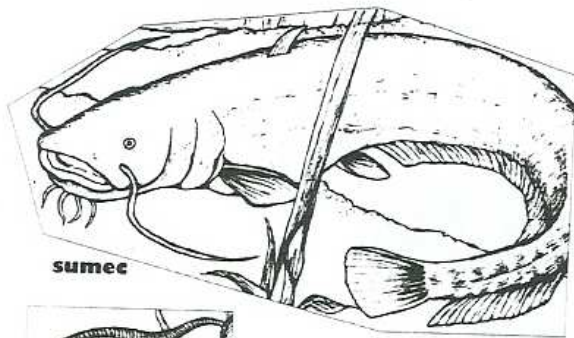
PŘELOHNI
PAPÍR

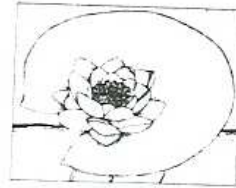
žž Vyjmenuj předměty, které drží žáby žž
v „žabi škole“. Vybarvi předměty, ve kterých
slyšíš písmeno Ž. Slova vytleskávej podle slabik,
a jejich počet vyznač do okýnek.

sumec

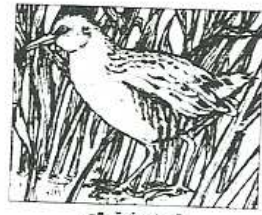
leknin

vodouch

pijavka

chřástal

kachna

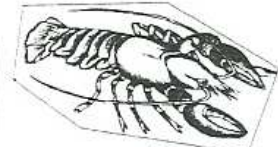
stulík

potápník

važka

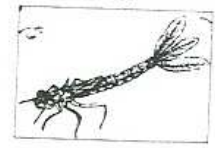
rak

plovatka

čolek

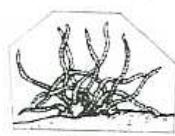
larva šidélka

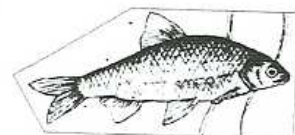
škeble

okřehek

nitěnky

plotice

larvy komára

chrostík

larva chrostika

bruslařka

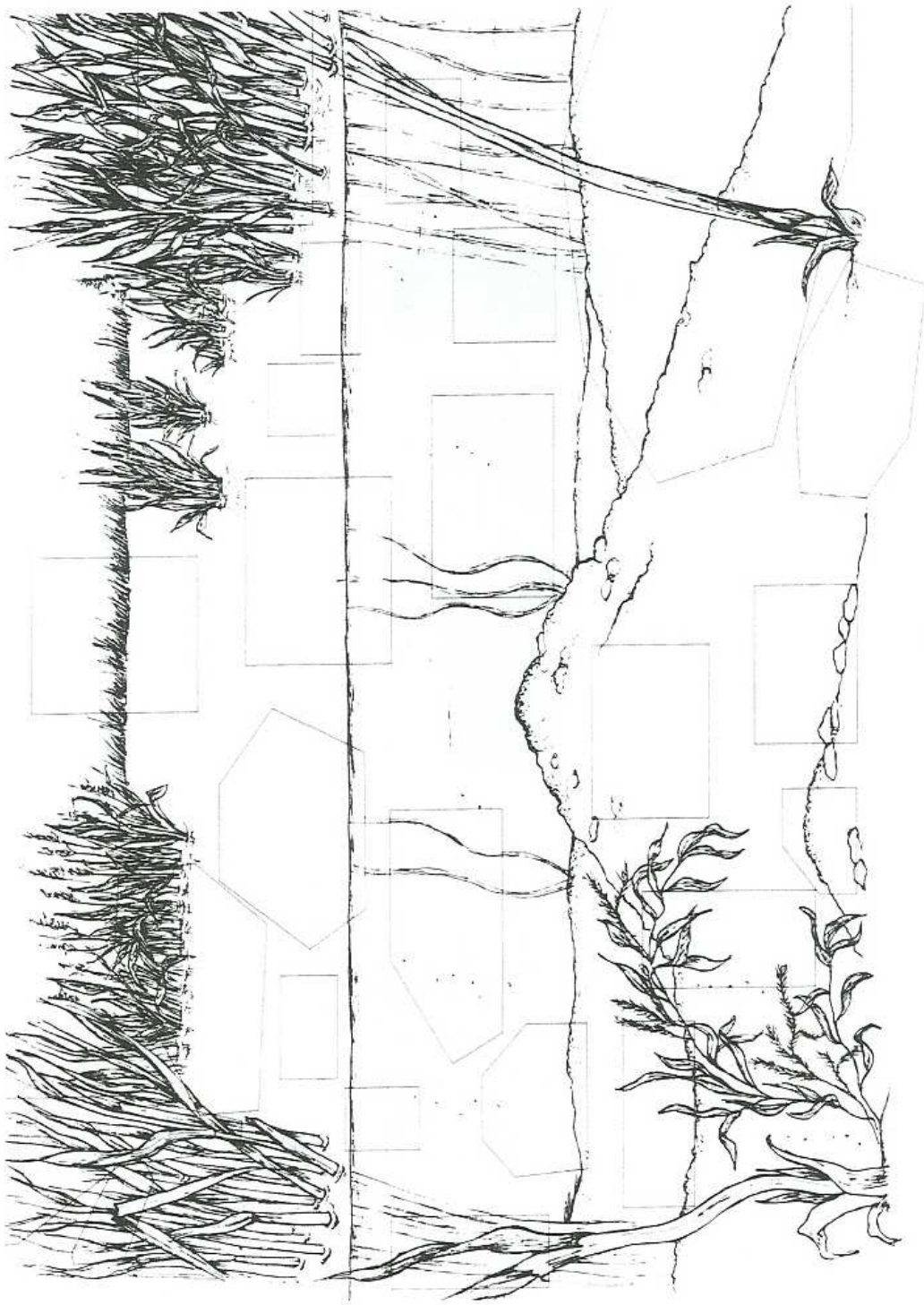
larva važky

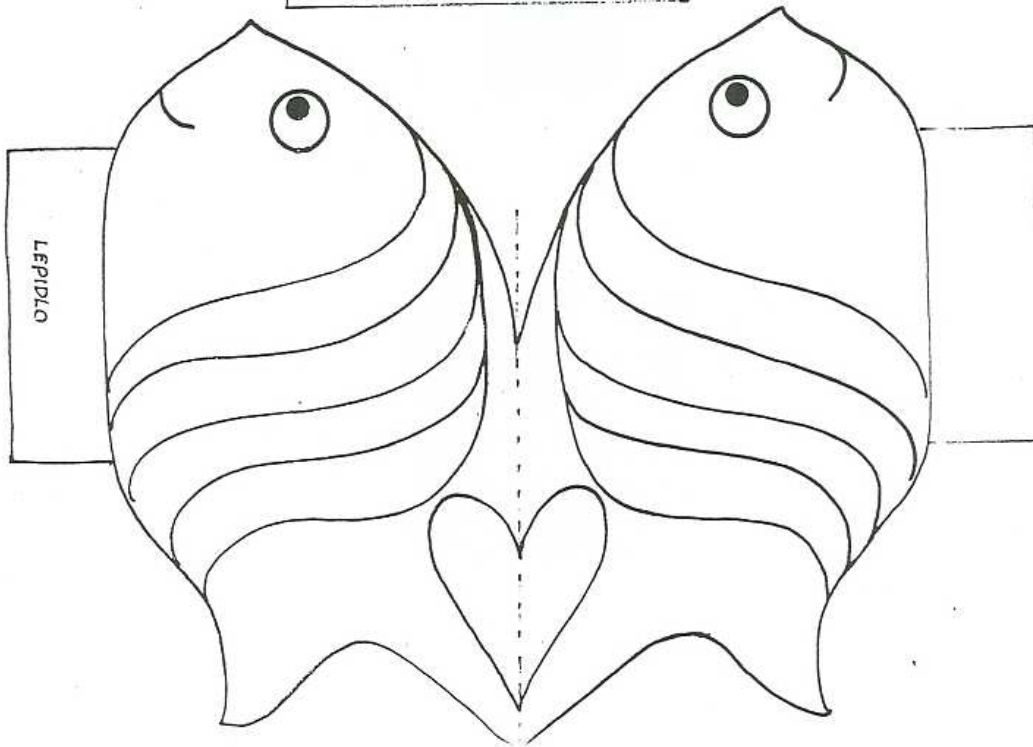
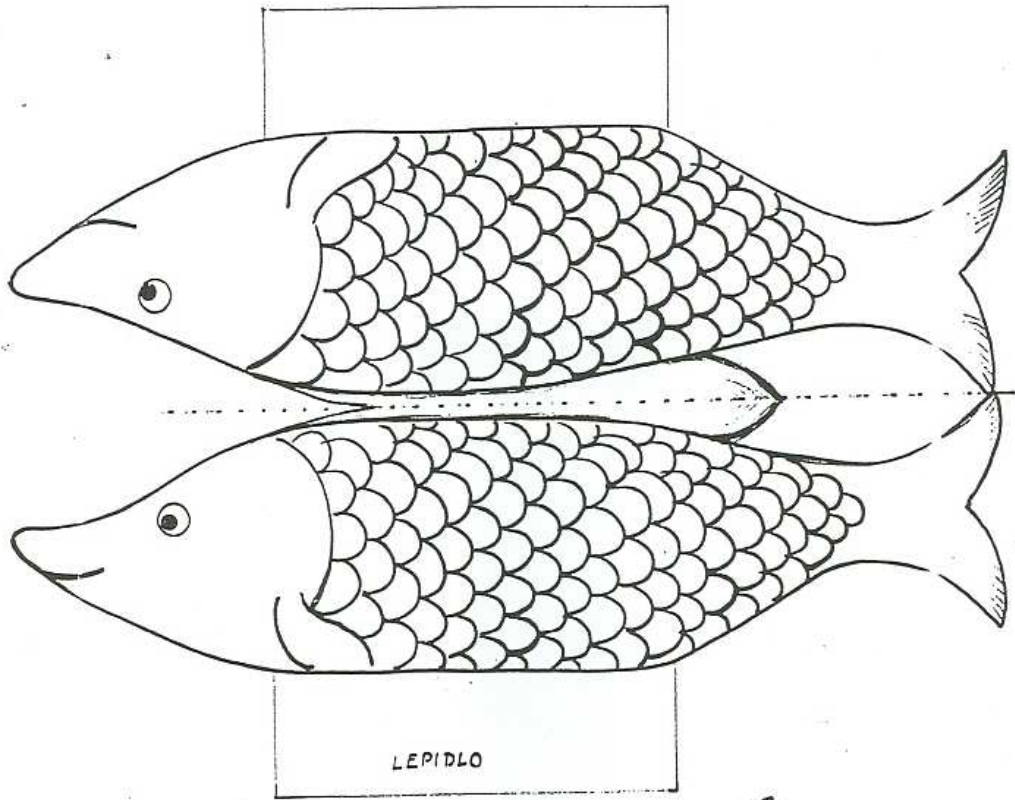

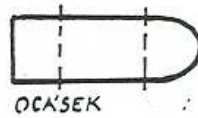
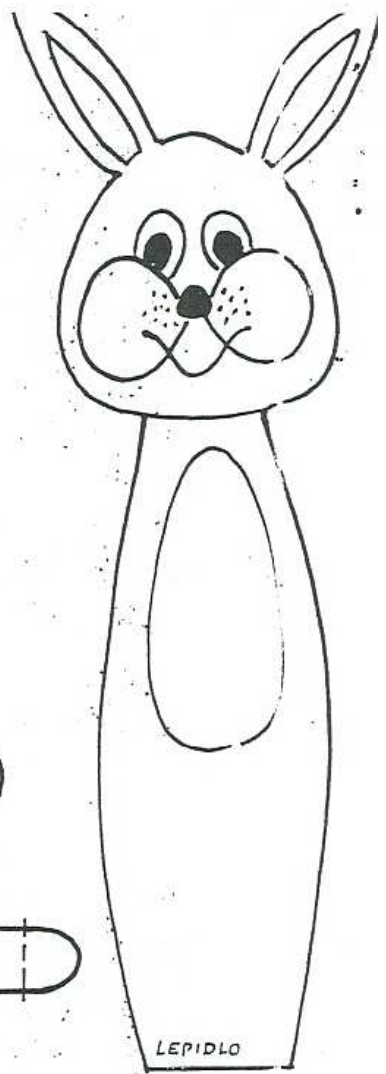
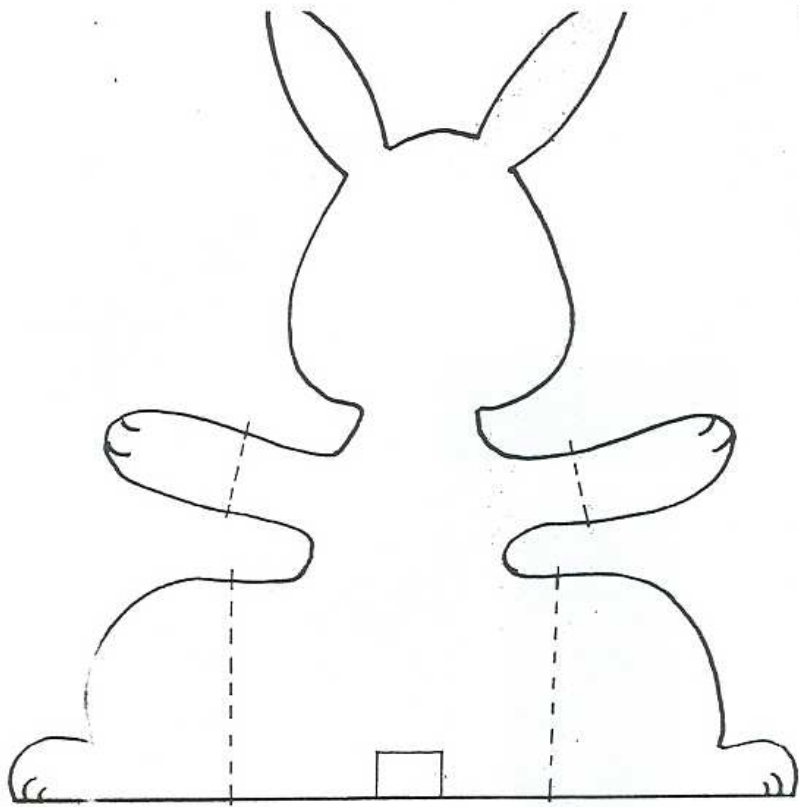
komár

orobinec

2. VYSTŘIHNI A PŘELOŽ
3. PŘILEP ZOBÁČKY
4. VLEP KOLÍČEK

